

Наше Слово

PIK LXIV № 40 (3243) WARSZAWA, 6 ŻOŹDNIĄ 2019 ROKU
CІНА – зл. 3,70 zł (VAT = 5%) – CENA NUMER INDEKSU 366609

УКРАЇНСЬКИЙ ТИЖНЕВИК TYGODNIK UKRAIŃSKI UKRAINIAN WEEKLY
Інтернетівська газета www.nasze-slowo.pl ISSN 0027-8254

Наші кандидати на виборах

На цьогорічних парламентських виборах 13 жовтня балотуватимуться українці, які протягом багатьох років переймаються справами української громади в Польщі та співпрацюють з Об'єднанням українців у Польщі (ОУП) (деякі також є його членами). Це віце-маршалок Вармінсько-Мазурського воєводства Мирон Сич, голова фонду «Наш вибір» Мирослава Керик та підприємця з Любіна Ксеня Довгань-Доманська.

Мирон Сич балотується зі списків Громадянської коаліції (місце – 16) в Ельблонзькому виборчому окрузі (№ 34).

Мирослава Керик балотується зі списків Громадянської коаліції (місце – 38) у Варшавському виборчому окрузі (№ 19) та закордон.

Ксеня Довгань-Доманська балотується зі списків Громадянської коаліції (місце – 12) у Лігницько-Єленогірському виборчому окрузі (№ 1).

Своїм професійним досвідом вони вже багато років підтримують Об'єднання і українські ініціативи в Польщі. Можливості такої праці розширюються, якщо є присутність у парламенті, про що свідчить активність **Мирона Сича**. Депутатом він уперше став у 2007 році й був переобраний у наступних виборах 2011 року. Знаковою для цих двох скликань була причетність громадського діяча до здійсненого вісім років тому повернення українській громаді Народного дому в Перемишлі. Українець, підтримуючи постулати неурядових структур, домігся проведення в 2012 році аболіції* для мігрантів із нерегульованим статусом, якою скористалися і громадяни України. У багатьох випадках закон про аболіцію дозволив людям через багато років нарешті побачити свої сім'ї, а також отримати правовий захист у Польщі. У 2013 році Мирон Сич, у 70-ті роки, Волинської трагедії, брав активну участь у заходах, спрямованих на подолання важкого історичного минулого поляків та українців. Одним із результатів цієї праці був візит глави Української греко-католицької церкви блаженнішого Святослава Шевчука до Польщі, його зустрічі з найвищими представниками влади та підписання духовними ієрархами декларації про польсько-українське примирення. У ролі депутата Мирон Сич домагався також засудження Сеймом РП депортації українців у рамках акції «Вісла», але польські політики ще не готові до такого кроку.

У 2015 році, після самоврядних виборів, українець стає віце-маршалком Вармінсько-Мазурського воєводства (вдруге обійняв цю посаду в 2018 році). Як представник Сеймику активно долучається до вирішення проблем Вармінсько-Мазурського регіону, самоврядування, шкіл, допомагає іншим громадам нацменшин тощо. Але активність Мирона Сича дуже помітна й поза працю в самоврядних структу-

рах. Він ініціює та надає почесний патронат важливим культурно-освітнім заходам, зокрема фестивалю «Екологія» та освітнім конференціям, які проводяться в регіоні. Багато років є членом Головної ради ОУП, має рекомендації Об'єднання українців у Польщі.

Мирослава Керик, яка є головою фонду «Наш вибір», котрий веде Український дім у Варшаві, балотується до Сейму вперше. Як сама зазначає, не вступила до жодної партії – її запросили до списку разом із групою інших громадських діячів. До Польщі приїхала з України 17 років тому. Тож справи мігрантів, їхні труднощі їй дуже добре відомі. Проте, зазначає, працевлаштування без контрактів, на короткий термін, без сплати внесків до пенсійного фонду, вимушений перехід на приватну підприємницьку діяльність – усі ці проблеми також стосуються громадян Польщі. За її словами, кампанія дає нагоду заявити про себе. Не конкретно про одну особу, а про історію мігрантки, активістки, жінки, котра користується активним виборчим правом. Українка хоче показати, що така група людей існує, що вони є громадянами Польщі, яка не є моноетнічною країною. Українці, як говорить пані Мирослава, – «це не тільки фізичні працівники». Як громадська діячка та голова однієї з найбільших емігрантських організацій у Польщі, протягом багатьох років співпрацює з Об'єднанням українців у Польщі. Організація свята до Дня незалежності України – це не єдина ініціатива, організована фондом «Наш вибір» спільно з ОУП.

Уперше до Сейму балотується **Ксеня Довгань-Доманська**. Раніше брала участь у виборах до Ради міста Любін та була її депутаткою в 2010–2014 роках. Вона балотується до органів місцевого самоврядування з 2006 року й уже двадцять років працює у виборчих кампаніях. Як громадська діячка, відома організацією українських та лемківських заходів у Любіні й інших

містах регіону. У минулому була членкинею Головної ради ОУП та Головної управи Об'єднання лемків. Зараз – у складі цих організацій. Як зазначає, останні кілька років менш активна в громадській сфері, адже багато часу забирає господарство, завдяки якому пані Ксеня займається іпотерапією для дітей. Деякі члени громади, напевно, пам'ятають її в ролі редакторки на телебаченні в Любіні, де українка була авторкою передачі про етнічні меншини, допомагала молодим музикантам у реалізації їхніх проєктів. Більше про Ксеню Довгань-Доманську, її виборчу кампанію та пріоритети читайте в інтерв'ю на 4-й сторінці тижневика.

Як ми вже згадували у № 38 газети, у списках кандидатів на жовтневих виборах до Сейму та Сенату можна знайти також інші українські прізвища. Зокрема, серед польських «лівих» (виборчий комітет «Лівиця») є двоє мігрантів з України: Олеся Івченко та Максим Капланський.

Максим Капланський стартує з 13-го місця в окрузі № 38 (Піла). Йому 37 років, він із Київщини, до Польщі приїхав 2001 року як стипендіат під патронатом президента Польщі. Закінчив Познанську школу банківської справи, робив свою кар'єру в бізнесі, живе у Квілчі Великопольського воєводства. У 2019 році став членом партії «Весна Роберта Бедроня».

Олеся Івченко стартує з 18-го місця в краківському окрузі № 13. Їй 29 років, вона – дитяча психологиня, має досвід роботи із неповносправними. Українка вже висувала свою кандидатуру на самоврядних виборах.

Павло ЛОЗА
Фото з архівів кандидатів

*Легалізація осіб, які перебувають у країні незаконно.

ПОГЛЯДИ

«В'ятровича — геть, дякую, Новака — геть, дякую, приїжджайте до Києва»

ІГОР ІСАЄВ,
головний
редактор
порталу
PROstir.pl

Скандал з імпічментом Дональда Трампа, що спалахнув після розмови американського президента з українським колегою Володимиром Зеленським, відкриває нову перспективу на останні події в польсько-українських взаєминах. Спробуймо до них придивитися — крізь призму американських даних — і по-новому відтворити.

Американські демократи (опоненти Трампа) чекали цього моменту три роки. Грунт під імпічмент ексцентричному президентові готували від моменту його виборів.

Україна разом з Зеленським потрапила у вир американської внутрішньої політики мимоволі: спочатку адміністрація Трампа блокувала переказ закладених коштів допомоги Києву перед самим закриттям бюджетного року. Це викликало підозри в Палаті представників, де загалом панує згода, що Україні потрібно підтримувати у боротьбі з Росією. По мірі зацікавлення справою відкривалися нові епізоди, аж дійшло до телефонної розмови Трампа з Зелен-

ським. Один з офіцерів розвідки доніс, що Трамп міг натискати на «якогось закордонного лідера у якійсь внутрішній проблематиці».

Мова йшла про те, що Трамп найімовірніше вимагав від Зеленського почати розслідування щодо родини Джо Байдена — потенційного конкурента Трампа на наступних виборах, перед котрим Трамп поки що програє. Американський президент міг узалежнити переказ коштів підтримки Києву від допомоги української прокуратури в компрометації супротивника Трампа.

Через натиски парламентаріїв Білий дім виклав стенограму переговорів Зеленського із Трампом. Залишмо справи імпічменту американським політикам і публіцистам (у розмові президентів немає прямої вказівки на домовленість «про послугу за послугу») — для мене стенограма стала цікавою з точки зору того, як Зеленський міг себе поводити з польським колегою Анджеєм Дудою і наскільки це вплинуло на останні події в польсько-українських взаєминах.

Ще на початку червня, коментуючи зустріч Зеленського з Дудою у Варшаві на шпальтах «НС» я звернув увагу, що на публічній прес-конференції тематичний тон задає польський президент — а український лише повторює за ним те саме, лише іншими словами: досить майстерно, але все ж новинок не вкидає. Тоді ж народилося питання — чи й у закритих перемовинах Зелен-

ський так само стає люстром співрозмовника?

Відповідь на нього власне і дає стенограма Білого дому, а найгірші побоювання підтверджують пізніші події.

У телефонній розмові тон так само задає Трамп, а Зеленський лиш повторює або навіть віджартовується: «США дуже добре поводитися з Україною», — твердить Трамп, на що Зеленський відповідає: «Ви маєте повну рацію, не просто на 100%, а на всі 1000%!». Трамп: «було б дуже добре, якби Ви з генпрокурором зробили все, що можна». — Зеленський: «Наступний генеральний прокурор стовідсотково буде моєю людиною, [...] вивчить ситуацію, особливо щодо компанії, яку Ви згадали у цьому ключі». Трамп: «У мене багато українських друзів, вони — чудові люди». — Зеленський: «У мене також є кілька українських друзів, які живуть у США, коли я востаннє там був, то зупинився у Нью-Йорку поблизу Централ-парку у Трамп-тауер» [хмародер, який збудував Трамп].

Трамп жодного разу не звертається до Зеленського офіційно (через «пане президенте», «Mr. President»), Зеленський звертається до Трампа «Mr. President» і постійно дякує. Іноді Володимир Олександрович переходить межу імітації Трампа — наприклад, коли той оскаржує Ангелу Меркель у бездіяльності, український президент підхоплює і робить досить нерозумну з дипломатичної точки зору заяву: «насправді США є значно більшим партнером [України,

ніж ЄС]». Зеленський без сумніву був переконаний, що ця розмова не стане відома громадській думці — зазвичай такі переговори не публікують. Тому розмова цінна з точки зору меж, на котрі насправді готовий новообраний український президент.

Вони — вражають. Серед десятків нахвалювань і компліментів один одному, президент України говорить: що поставити на ключові пости своїх людей, що готовий впливати на генпрокурора, що готовий легко наговорити на своїх європейських союзників — аби тільки Трамп далі до нього дзвонив і говорив компліменти. На які поступки він може піти в інших переговорах, наприклад, у справі українських в'язнів, Донбасу, Криму?

Читаючи стенограму, я чув у вухах голос Володимира Олександровича немовби під час переговорів із Анджеєм Дудою: «Так, пане президенте, дякую, Польща — це чудова країна, у нас багате минуле, дякую, В'ятровича — геть, Новака — геть, дякую, ми їх звільнимо об'єктивно і неупереджено». Обоє чиновників, голову Українського інституту національної пам'яті і шефа Укрвотодору, про котрих говорили більше у Варшаві, ніж у Києві, звільнено невдовзі після вересневої зустрічі Дуди із Зеленським.

Залишається лише сподіватися, що Зеленський отримав хоч щось взамін — хоч поки цього «чогось» у польсько-українських відносинах не видно. Не то буде взагалі конфуз. ■

ВИБОРИ

Не лише українці. Також кашуби, білоруси й німці

Державна виборча комісія зареєструвала 88 комітетів, які беруть участь у парламентських виборах. Це менше, ніж чотири роки тому. Як на фоні цьогорічних виборчих змагань виглядають нацменшини в Польщі?

Крім українців, свої політичні амбіції на парламентських виборах мають також представники інших меншин, зокрема, німці, білоруси та кашуби, які є етнографічною групою. Кількість німців, за Національним переписом населення 2011 року, становить 148 тис. осіб (майже в три рази більше, ніж українців). Це єдина меншина в Польщі, яка має свій виборчий комітет, — KWW Mniejszość Niemiecka. Загалом зі списків цього комітету в Опольському воєводстві, де проживає найбільша кількість членів німецької меншини, братимуть участь 26 кандидатів. 24 — до Сейму і двоє до — Сенату.

«Кількість кандидатів не міняється. У нас завжди повний список. Ми з 90-х років висуваємо своїх кандидатів», — заявляє директор Домунімецько-польського співробітництва (ДНПС) Рафал Бартек. Представник німців також балотується на парламентських виборах до Сенату. Багато кандидатів пов'язані саме з цією організацією.

З одного боку, інші меншини можуть заздрити німцям, що мають стільки своїх кандидатів і свій виборчий комітет. Проте представник ДНПС розповідає про інший бік медалі.

«Це велика праця. Щоб фінансувати кампанію, ми взяли кредит. Ризикуємо», — говорить Рафал Бартек. А під час виборів до парламенту набагато важче, ніж на самоврядних виборах. «Ми не можемо обіцяти зниження податків або підвищення зарплат. Нам важко пробитися з нашими постулатами, — зазначає кандидат від німців. — Ми стикаємося з великими партійними „махінами“, які мають фінансування з бюджету й доступ до медіа». Наступна справа, на яку звертає увагу представник німецької меншини, — це поява нападів на їхніх кандидатів. Зокрема, один із представників «Права і справедливості» у своїй кампанії говорить про те, що кілька років тому маршалок сеймику (від німецької меншини) продав один із осередків реабілітації для дітей. «Це не було рішення однієї людини, і на все є документи. Проте медійний переказ у кампанії одного з наших конкурентів саме такий, що це зробив німець. До того ж нашу організацію пов'язують з інвестором, який купив осередок. Досі з таким ми не стикалися», — пояснює Рафал Бартек. Кандидат від німців вважає, що нині меншини не можуть розраховувати, що великі партії будуть наголошувати у своїх кампаніях на важливості справ меншин. «Саме тому маємо свій комітет. Завдяки нашій кампанії, зокрема, тема освіти меншин з'являється в публічному просторі», — додає представник ДНПС.

На присутність своїх людей у парламенті розраховують також білоруси, проте не так сильно, як під час самоврядних виборів. У Польщі — 47 тисяч білорусів, і зараз від цієї меншини балотуються двоє кандидатів. Один — до Сейму, другий — до Сенату. Минулого року найбільша організація білоруської меншини в Польщі — Білоруське суспільно-культурне товариство (БСКТ) — була причетна до самоврядних виборів, знала про кандидатів, які ототожнюють себе з білоруською меншиною, і на чий голоси можна розраховувати. Зараз, як говорить голова БСКТ Ян Сичевський, організація не залучається в політику. «Ми зосереджуємося на нашій діяльності. Не декларували жодному кандидату нашої підтримки; вони не мають договорів із нами про рекомендації з нашого боку», — зазначає він.

По-іншому до справи ставляться кашуби. Голова Кашубсько-Поморського товариства (КПТ) Лукаш Гжендзицький зазначає, що його організація надає підтримку всім кандидатам. Зараз у виборах беруть участь багато представників організації. «Члени Кашубсько-Поморського товариства мають свободу, якщо йдеться про обрання виборчого комітету або політичного угруповання, від якого балотуються», — переконує голова організації. За останнім Національним переписом населення 2011 року, приналежність до цієї етнографічної групи задекларували 233 тис. осіб. На самоврядних

виборах 2014 року кашуби мали кілька сотень кандидатів. Голова КПТ не називає кількості членів організації, які балотуються, проте зазначає, що вони роблять це зі списків правлячої партії («Право і справедливість») і «Громадянської коаліції».

«Ми виходимо з принципу, що коли людина є справним діячем нашої організації, то жителі виборчих округів, на території яких діє КПТ, будуть знати, за кого голосувати», — вважає голова Кашубсько-Поморського товариства. Як і в минулі роки, деякі кандидати самі на своїх виборчих матеріалах розміщують інформацію, що вони є членами кашубської організації. «Кашубська тема не викликає жодних негативних емоцій. Використання її у виборчій кампанії — справа не нова. Були навіть випадки, що кандидати з Кракова чи центральної Польщі, не маючи нічого спільного з нашою етнографічною групою, балотувалися з округів, у яких проживають кашуби, й робили летючки кашубською мовою. Це свого роду підморгування в бік електорату з кашубської громади», — підсумовує Лукаш Гжендзицький.

Як видно, не лише українці виходять на боротьбу за своє представництво в парламенті. Стратегії, як і спроможність окремих громад, різні. Проте характерною рисою є загальне розуміння потреби мати своїх представників у Сеймі та Сенаті. ■

Павло ЛОЗА

ГРОМАДСЬКІ ВІСТІ

«Студенти танцюють» у Гданську

Студентський ансамбль народного танцю «Студенти танцюють» запрошує до участі в репетиції, яка відбудеться 12–13 жовтня у Гданську, та до вступу в ряди колективу. «Приєднуйтеся! Танцювальний колектив талановитих українських студентів запрошує у свої лави!» — пишуть у повідомленні члени ансамблю.

У складі молодого гурту — випускники з різних українських шкіл у Польщі. Його дебют відбувся минулого року на 41-му молодіжному фестивалі в Гданську «JarmaRock FEST». Ідея створити студентський ансамбль народного танцю існувала вже давно. Але втілити її у життя вдалося тільки в лютому–березні 2017 року. Оскільки студенти живуть у різних частинах Польщі, зустрічатися їм вдається тільки у вихідні дні, раз на місяць у різних містах Польщі.

Репетиція у Гданську відбудеться в місцевій українській домівці (вул. Аксамітна 4). Охочі взяти участь або приєднатися до ансамблю — звертайтеся за тел.: 698 397 975.

Пластовий рейд по Бескидах

12–13 жовтня Пласт — Українська скаутська організація в Польщі — планує пластовий рейд по горах Бескидах. Це одна з традиційних осінніх ініціатив пластунів. Кожного року вони мандрують в інші гори. Більше інформації — на сторінці організації у Facebook (Пласт Польща).

Слід згадати, що на тиждень раніше, 6 жовтня, пластуни в Любліні запланували відкриття Пластового року. Подія відбудеться у Фонді духовної культури прикордоння (Fundacja Kultury Duchowej Pogranicza) за адресою: вул. Ботанічна 1, о 13:30.

Рейд і відкриття Пластового року — це одні з багатьох ініціатив пластунів, які вони втілюють протягом року. Центральною цьогоорічною подією була акція «Полум'я братерства», організована 14 серпня разом із польськими скаутами. У кількох десятках польських міст українці разом із поляками одночасно запалили на могилах бійців УНР «полум'я братерства». Крім цього, влітку пластуни організовували два табори для дітей та молоді.

Концерт гурту «TROYE ZILLIA» в Народному домі

Фото з архіву Народного дому

28 вересня в Народному домі в Перемишлі відбувся концерт українського гурту «TROYE ZILLIA». Арт-фолк-гурт зі Львова — це відомий колектив, який вдало презентує українську культуру на сценах України, Східної і Центральної Європи та постійно дивує слухачів своїм нетиповим трактуванням народної музики. Сучасні ритми, під які просто нереально всидіти на місці, витонченість, загадковість бандури й п'янке джазове звучання клавішних.

Нагадаємо, що 4–6 жовтня в Народному домі заплановано покази фільмів у рамках виїзного кінофестивалю «WATCH DOCS 2019».

XIX «Лемківський Єрусалим» у Лігніці

Виставку «Лемківський Єрусалим на папері — по слові», створену з нагоди 110-ї річниці від дня народження Богдана Ігоря Антонича, можна відвідувати до 12 жовтня в лігницькій галереї «Ring» (Rynek 12).

Проект «Лемківський Єрусалим» — це незалежна мистецька ініціатива, циклічно реалізована Об'єднанням лемків. Лейтмотивом цьогоорічного видання проекту є творчість Богдана Ігоря Антонича — українського поета та прозаїка з Лемківщини. У його творах переважають мотиви відносин між людиною та природою, він прославився як творець фольклористичних метаморфоз і поетичних міфів. Письменник також яскраво відреагував на соціальні події, і в його роботах ми знаходимо багату колекцію дещо сюрреалістичних образів — символів капіталістичного міста.

Авторів робіт, представлених на виставці, — дванадцять митців із Польщі, України та Словаччини.

Вернісаж за участю кураторів виставки відбувся 27 вересня.

Екуменічний огляд паралітургійної пісні в Сяноці

22 вересня в православній церкві Святої Трійці в Сяноці відбувся V Екуменічний огляд паралітургійної пісні. Про це пише сайт korsosanockie.pl.

Під час цьогоорічного заходу можна було послухати церковні пісні у виконанні місцевих колективів і хору з Морохова. Виступили парафіяльний хор православної церкви під керівництвом диригентки Маріанни Ярої, жіночий гурт карпатської пісні «Відим», керівницею якого є українка, парафіяльний хор православної парафії в Морохові та хор «Добриня» з Білостока.

Огляд проводив господар православної церкви в Сяноці, о. митрат Іван Антонович, а введення до пісень українською та польською мовами виконали сестра й брат Олександра та Богдан Марчаки. Протягом півтори години присутні послушали пісні, які походили з різних регіонів Польщі — від Підкарпаття до Підляшшя.

Жорстоке побиття студента, який сказав про своє українське походження

У польському місті Жори група з п'яти чоловіків жорстоко побила студента, який приїхав з України до Польщі. Про це повідомляє польська поліція. Інцидент стався, ймовірно, з 22 на 23 вересня біля клубу. Один із п'яти нападників запитав 19-річного студента, звідки він приїхав. Дізнавшись, що з України, напав на хлопця.

Підлітка продовжували бити ногами навіть тоді, коли він лежав на землі непритомний. Коли ж побитий повернувся до тями, злочинці вже втекли. Закривавленого хлопця, на щастя, знайшли в парку двоє інших чоловіків і зателефонували до швидкої. Уже відбулося слухання у справі, у якому узяв участь, зокрема, генеральний консул України в Кракові Олег Мандюк. Поліцейські інформують: поки немає впевненості, що напад було здійснено на національному ґрунті.

Поліція міста офіційно почала пошук нападників. Польський центр моніторингу расистської та ксенофобської поведінки оголосив винагороду в розмірі 4 тис. злотих за допомогу в затриманні злочинців.

Свято в Білому Борі

Фото з cerkiew.net.pl

22 вересня до Білого Бору вкотре прибули прочани з північної частини Вроцлавсько-Гданської єпархії УГКЦ, щоб узяти участь у традиційних святкуваннях храмового свята Різдва Пресвятої Богородиці. Про це пише сайт cerkiew.net.pl.

Архієрейську божественну літургію очолив перемисько-варшавський митрополит, архієпископ Євген (Попович). Біля престолу разом із митрополитом став також вроцлавсько-гданський єпарх Володимир (Юшак) та інші священники єпархії. Після закінчення літургії прочани взяли участь у процесії з іконою білобурської Матері Божої — покровительки скитальців — довкола храму та в обряді освячення води, іконок тощо.

Днем раніше, ввечері 21 вересня, у святині відправлено панахиду за всіх покійних священників, які після акції «Вісла» віддано працювали в Білому Борі, а також за всіх покійних владик і священників, які служили нашим вірним у різних парафіях Польщі. Владика Вроцлавсько-Гданської єпархії Володимир, який разом з іншими священниками, котрі прибули до Білого Бору, служив заупокійне богослужіння, згадав потім у своєму слові, між іншими, покійного о. митрата Степана Дзюбину, який часто відвідував свята в Білому Борі, та померлого в цьому році о. Дарія Губ'яка. Вечірня закінчилась обрядом уділення нижчих свячень

читця, співця та свіченосця люблінському семінаристів Олега Дреслеру, який прибув з України до Польщі три роки тому.

З'їзд молоді у Вроцлаві

13–14 вересня у Вроцлаві відбувся з'їзд молоді з різних парафій Вроцлавсько-Гданської єпархії. Про це пише сайт cerkiew.net.pl. У перший день до молитовного чуття приєдналася також молодь із римокатолицьких парафій Вроцлава. Вони молилися, зокрема, за мир в Україні та всьому світі. Це був перший крок у підготовці до участі в європейській зустрічі Тезе, яка відбудеться в цьому місті. Наступного дня учасники з'їзду мали змогу познайомитися з Вроцлавом. Відвідали Рацлавицьку панораму, Тумський острів, почули історію греко-католицької кафедри.

Дискусія на тему польсько-німецько-українського примирення

16 вересня у Вроцлаві відбулася дискусія про примирення у Європі — 80 років після початку II Світової війни. Про це читаємо на сайті одного з організаторів дебатов, Фонду громадської обсерваторії (Fundacja Obserwatorium Społeczne). Під час дискусії порушувалося питання примирення в перспективі I та II Світових війн та відносин між Польщею, Німеччиною та Україною на початку ХХІ століття. У заході взяли участь Аннемарі Франке (фонд «Кшизова»), о. д-р габ. Гжегож Соколовський (Фонд громадської обсерваторії), Януш Доброш (колишній маршалок Сейму РП) та д-р габ. Ярослав Сирник (українець, який працює в Інституті національної пам'яті).

Більше про дискусію «Pojednanie — czy się dokonało?» на сайті obserwatoriumspoleczne.pl

Австрія запустить поїзд до Перемишля для пересадки в Україну

Федеральні залізниці Австрії (ÖBB) запустять поїзд із Граца, через Відень, Остраву і Краків до Перемишля, де можна буде зручно пересісти на потяги до Львова й Одеси. Про це повідомило polskieradio.pl. У ÖBB планують запуск поїзда Eurocity 104 сполученням Грац (Австрія) — Перемишль (Польща), і в зворотному напрямку — Eurocity 105. Перші рейси за вказаним маршрутом будуть виконані 15 грудня. Потяги ÖBB складатимуться з вагонів 1-го та 2-го класів. Обслуговування потягів у Польщі й Чехії здійснюватиметься спільно залізничними компаніями цих країн — польською «PKP Intercity» і чеською «České dráhy». У місті Богумін у напрямку Граца до поїзда будуть чіплятися додаткові чеські вагони.

«Netflix» готує документальний серіал про Енді Ворхола

Американська компанія з оренди фільмів та серіалів «Netflix» готує документальний серіал про Енді Ворхола. Про це пише журнал «Vogue Polska». Американський митець лемківського походження вважається одним із найвидатніших художників ХХ століття. Він почав з ілюстрацій, пізніше створював також графіку та рекламу. Малював, знімав фільми, заснував журнал «Інтерв'ю». Його батьки походили з Микова (Словаччина), звідки емігрували в Америку. Вважається, що мати художника Юлія мала величезний вплив на свого сина. Вона все життя мріяла стати співачкою. До сьогодні збереглися аудіозаписи лемківських та українських пісень у її виконанні.

Серіал «Чорнобиль» отримав три премії «Еммі»

Серіал «Чорнобиль» американського телеканалу НВО отримав нагороди в номінаціях «Кращий міні-серіал», «Режисура міні-серіалу, фільму та драматичної програми» та «Сценарій міні-серіалу, фільму та драматичної програми». «Еммі» — престижна американська премія, яка вважається телевізійним еквівалентом «Оскара».

Серіал у травні став найбільш рейтинговим на телеканалі НВО, на якому транслювали «Гру престолів». Події сюжету розгортаються після вибуху реактора на Чорнобильській атомній електростанції. У центрі уваги — екранізовані розповіді учасників подій, що вижили після вибуху на електростанції, і людей, які обіймали керівні посади. Значна частина сюжету серіалу базується на спогадах жителів Прип'яті, розказаних у книзі Світлани Алексієвич «Чорнобильська молитва».

Опрацював на основі повідомлень **Павло ЛОЗА**
Більше новин шукайте на сайті: nasze-slowo.pl

Жінка, працедавчиня і представниця меншин

«Зараз у суспільстві дозволені прояви негативного ставлення та вчинки, яких не було протягом останніх двох десятиліть. Я не можу з цим змиритися», – говорить Ксеня Довгань-Доманська, членкиня гуртка Об'єднання українців у Польщі (ОУП) у Любіні та Об'єднання лемків. Українка балотується на вибори до Сейму у виборчому окрузі № 1 у Нижньосілезькому воєводстві.

Деякі кандидати самі кажуть, що виборці не вчитуються в програми, тому треба робити щось незвичайне, щоб бути зауваженим. Балотуючись на самоврядних виборах, ти була «войовницею Ксенею», у вишиванці й зі своєю донею на руках. А зараз на виборчій афіші з'явилася лемківська кривулька.

Так. Я вирішила одягнути її з наступної причини. Не думала, що буду балотуватися. Тільки в кінці серпня дізналася, що стартуватиму. Мала три дні, щоб подумати. Передусім спитала членів сім'ї, чи вони не проти. Також порадила з добре відомим у нашому середовищі Адамом Вевюркою з Лігніці, з яким багато співпрацюємо. Він сказав, що немає чого думати, бо це тільки покаже мобілізацію нашого українського та лемківського середовища. Якщо в парламенті є один представник меншини, він може бути атакований. Знаю, що так було, наприклад, з Мироном Сичем, якого критували за походження, історію. Абсолютно немає чого приховувати й мені. 27 серпня я вирішила, що буду балотуватися, і мусила одразу показати, що значать для мене найважливіші виборці. А хто для мене найважливіший? Це наше українське та лемківське середовище. Тому на моїх фотографіях з'явилася кривулька.

У самоврядних виборах ти балотувалася передусім від місцевих виборчих комітетів. Перемогла один раз у 2010 році та чотири роки була депутаткою міської ради в Любіні. Зараз виступаєш від «Громадянської коаліції»...

Це не тому, що я вже 10 років є членкинею «Громадянської платформи». Я як українка-лемкиня не маю іншої альтернативи, дивлячись на ставлення теперішньої влади до справ меншин, на те, як зростають націоналістичні настрої в суспільстві, та що все це дозволено владою. Відомо, хто зараз при владі. Незважаючи на соціальну політику, яку пропонує правляча партія, ми за цю соціальну підтримку платимо велику ціну. І не йдеться про гроші. Дозволені прояви негативного ставлення, яких не було протягом останніх двох десятиліть. І я не можу з цим змиритися. Тому як членкиня меншини не мала іншого вибору. Комітет, від якого балотуюся, дає мені можливість репрезентувати моїх виборців як меншину, як працедавців, як батьків.

Пригадую, що, балотуючись у самоврядних виборах, ти сама готувала для себе найважливіші пункти програми. Зараз коаліція вирішує, що туди ввійде. Чи є щось для нацменшин?

Звичайно, є загальна програма виборчого комітету, так звана «шістка Схетини», та інші додаткові програмні пропозиції. Це все відпрацьоване централізовано після консультацій із різними середовищами. Я підтримую

▲ Ксеня Довгань-Доманська і Пйотр Борис під час виборчої кампанії

цю програму. Найбільш близькі мені її пункти, котрі стосуються жінок, пенсіонерів і питань здоров'я. Натомість кожен із нас у своїй кампанії може звертати увагу на локальні справи, які є для кандидата пріоритетом. Для мене найважливіше – це підтримка меншин. Щоб члени різних громад могли більше користуватися бюджетними коштами для реалізації своїх завдань і планів. Це з року в рік стає шораз більшою проблемою для меншинних організацій. Дуже добре знають про це діячі Об'єднання українців у Польщі та Об'єднання лемків. Щороку бюджет на українські, лемківські ініціативи зменшується. Через це вони стають менш привабливими. Проблема оскуєється запитання української освіти в Польщі. Для мене важливо, щоб у Сеймі був хтось, хто подбає про справи меншин, зокрема української та лемківської. Як про це дбав Мiron Сич, а раніше – Володимир Мокрий і Мирослав Чех.

Наступна справа – це адміністративні перепони, з якими стикаються українці, котрі приїжджають до Польщі, а також ті, хто має тут роботодавця. Громадяни України дуже потрібні польській державі, зокрема економіці. А коли українець отримує дозвіл на роботу лише на три місяці, то від цього не виграє ніхто. Я про це знаю, бо сама була працедавчиною.

А зараз про кампанію. Готуючись до самоврядних виборів у Любіні, ти добре знала, хто проживає у твоєму виборчому окрузі, та для цього електорату могла внести до програми пункти, які стосуються саме їх. Зараз твій округ набагато більший. Знаєш, хто твої виборці?

Дійсно, мій виборчий округ великий. Від Богатині біля чесько-німецького кордону аж до Глогова на Одрі. У моєму окрузі є також міста, села, у яких, знаю, живуть наші люди. Це, звичайно, Лігніця, Проховиці, Любін, Пшемків, Польковиці, Рудна, Сцінава та інші. І для мене дуже важливо, щоб наші люди поширювали інформацію про те, що я балотуюся. Працюю у штабі Пйотра Бориса, який висунув свою кандидатуру з мого округу під № 1 у списку. Я просто допомагаю йому в кампанії. Кожні вихідні відвідуємо п'ять-шість міст, беремо участь у різних заходах, зустрічаємося з людьми на вулиці, розмовляємо з ними та слухаємо про їхні локальні проблеми. Завжди кажу, що я – представниця української та лемківської меншини, й пояснюю, з яких міркувань балотуюся. Розповідаю – звідки я, ким є і які мої пріоритети.

Яка їхня реакція?

Досі не зустрілася з жодною негативною реакцією. Я навіть сказала

б, що бачу зацікавлення цією темою. Мої співрозмовники питають, як це можливо, що я як представниця другого покоління, народженого на виселенні, почуваю себе українкою, лемкинею й розмовляю рідною мовою. Крім зустрічей, я дуже активна в мережах, зокрема у Facebook. І тут теж не було персональних нападів на мене з огляду на моє походження, навіть коли я стала балотуватися. Дискусії відбуваються навколо питання політичних партій та комітетів. Не відчула жодного «хейту». Я знаю, що коли Мiron Сич був депутатом і в Сеймі відбувалися дискусії навколо історичних питань, то його атакували. На ньому тоді лежала відповідальність пояснювати історичні нюанси й закликати інших депутатів до усвідомлення певних речей.

У твоєму окрузі проживає багато українців, зокрема лемків. Минувало року в самоврядних виборах були випадки, що українці балотувалися від правлячої партії, хоча відомі її погляди на справи нацменшин і на українську тему взагалі...

Розумію, що серед наших людей є такі, які мають відмінні політичні погляди, ніж я. Це особиста справа кожного, не хочу про це дискутувати й не осуджую політичних настроїв членів нашої громади. Я просто хочу сприймати наше середовище як одну цілість, без огляду на світогляд. Лише пояснюю, чому виступаю від виборчого комітету «Громадянської коаліції». З огляду на те, що я громадянка Польщі українського походження, почуваюся безпечніше, балотуючись зі списків цього комітету. Вважаю, що нинішні вибори будуть вирішальними. Бо якщо «Право і справедливість» матиме більшість у Сеймі, то зможе обмежувати свободу також у питаннях, які стосуються нацменшин. А прецеденти цього вже є. Наприклад, ця партія хоче вирішувати, хто може працювати журналістом. То чому б їй не приймати рішення, як надавати фінансування меншині?

Ти сказала, що допомагаєш кандидату, який балотується з першого місця у твоєму окрузі. Не вважаєш, що інколи нас використовують у виборах, знаючи, що ми можемо набрати голоси серед українського електорату?

Можливо. Проте для мене краще, щоб мої голоси дісталися комітету, який мені ближчий, для якого толерантність з огляду на національність чи віровизнання не є проблемою. Я вибрала цю організацію, бо знаю, що члени партій та політичних угруповань, які ввійшли до «Громадянської коаліції», не ділять суспільство за національною, релігійною чи якоюсь іншою приналежністю його членів. Бо всі ми рівні. ■

Павло ЛОЗА

Фото з архіву Ксені Довгань-Доманської

▲ Концерт з нагоди 70-ліття від дня народження Грицька Чубая

26 BookForum:

«Лишитися тут означає бути причетним»

18-22 вересня у Львові пройшов 26-й Львівський міжнародний форум видавців або, як тепер називається це найбільше літературне дійство країни, – BookForum. Протягом 5 днів центр Львова, а також багато інших локацій, перетворилися на величезну сцену для книжкових презентацій, публічних дискусій, зустрічей, кінопоказів, концертів. До міста Лева, як і щороку, завітало багато відомих та цікавих гостей, не лише з різних куточків України, але й з усього світу.

Фокусна тема цьогорічного фестивалю – «Відшукування причетного». Автором концепції фокусної теми став журналіст Вадим Карп'як, а натхненням до вибору теми послужувала поема Грицька Чубая «Відшукування причетного». Тема має на меті нагадати про нашу причетність, відповідальність за світ довкола, за те, що відбувається у наших головах і нашій країні зокрема. Також у 2019-му минає 70 років від дня народження Грицька Чубая, поезії якого зараз надати неймовірно актуальні.

18 вересня на урочистому відкритті 26 BookForum у Львівській обласній філармонії своєю промовою на тему відшукування причетного усіх присутніх неймовірно вразив і зворушив письменник Сергій Жадан. Автор зокрема розмірковує над фразою з вірша Чубая «А ЛИШИТИСЯ ТУТ то це означає бути причетною».

«„Лишитися тут означає бути причетним”. Це просте твердження, яке, насправді, може слугувати місцем для початку наших пошуків. Очевидно, причетних слід шукати саме серед тих, хто лишається тут. Я говорю, звісно, не про географію. Я говорю про тих, хто лишається при своїй справі, при сказаному, при вчиненому, про тих, хто не відмовляється від себе, від свого місця, від свого голосу. Ми всі лишилися тут, а отже нам ідеться про продовження своїх пошуків, про продовження цієї мандрівки, про подальшу роботу, про подальше відчуття свого», – каже Жадан.

Цьогорічна програма Форуму вражала своєю різноманітністю. Відбулось понад 700 подій різних тематичних блоків. Деякі з них є вже традиційними елементами фестивалю, як ось: «Церемонія вручення премії BookForum Best Book Award» або «Ніч поезії та музики non-stop». А проте, як і щороку, відбу-

вається щось абсолютно нове та неповторне.

Цієї осені програвив на повну силу в рамках форуму концерт «Чубай. Україна Любов. РОЕТУ». Дійство пройшло 20 вересня у театрі імені Марії Заньковецької. На симфонічний арт-концерт з нагоди 70-ліття від дня народження Грицька Чубая зібралася повна зала людей. Донька видатного поета Соломія Чубай разом із симфонічним оркестром презентувала свій новий альбом «РОЕТУ». На концерті лунала поезія багатьох українських видатних поетів: класиків Лесі Українки, Павла Тичини, Миколи Вінграновського, Василя Стуса, Грицька Чубая та сучасників Наталі Білоцерківцеві, Юрка Іздрика, Маріанни Кіановської, Мар'яни Савки, Сергія Жадана.

Соломія Чубай виступала разом з Віктором Морозовим та Сергієм Жаданом у супроводі гуртів «Джалапіта» та «Rockoko» та Академічного симфонічного оркестру «INSO-Lviv». Енергетика та потужність концерту не залишила байдужим жодного глядача. Подія була насиченою на емоції та справді на любов.

Мабуть, найбільш очікуваною на 26 BookForum постаттю був Олег Сенцов. Нагадаємо, 7 вересня відбувся обмін військовополоненими між Україною та Росією. Додому, окрім відомого режисера та письменника Сенцова, повернулось ще 34 громадянина України. В рамках форуму за участю Олега Сенцова відбувся письменницький марафон на підтримку українських заручників Кремля «Листи з-за ґрат», а також 22 вересня відбулась презентація нової книги Олега «Маркетер». Захід проходив у Львівській філармонії, проте зала не змогла вмістити всіх охочих зустрітись з Сенцовим, і на вулиці стояли величезні черги.

26 BookForum був поділений на різноманітні кластери, кожен з яких об'єднував події однієї теми або спрямування. Окремим кластером йшла «Історія». Увага, зокрема, була приділена обговоренню актуальних контекстів вивчення українсько-польських, українсько-єврейських, українсько-російських відносин.

На форумі не забракло подій, сконцентрованих довкола українсько-польської теми. Відбулися заходи, присвячені сучасній культурній співпраці обох країн, наприклад, дискусія «Кому потрібні літературні фестивалі?» за участі Елізабети Фолтиняк (Краківське бюро фестивалів), Олександра Вешеліні (директора фестивалю «Острів Європа», м. Вінниця), Софії Челяк (програмної директорки BookForum). Цю та багато інших подій, присвячених культурній співпраці Львова з іншими містами та країнами, організувала команда «Львів – місто літератури ЮНЕСКО». Модераторкою дискусії була його директорка Богдана Брилинська.

Проте, якщо йдеться про українсько-польську тематику, завжди багато уваги концентрується довкола спільної історії.

20 вересня відбулася зустріч-дискусія з публіцистом, громадським діячем, кандидатом історичних наук Володимиром В'ятровичем. Нещодавно звільнений голова Українського інституту національної пам'яті (УІНП) Володимир В'ятрович у своїй лекції багато говорив про польсько-українські відносини та причини їхнього загострення у 2015 році. Зустріч зібрала повну залу Наукової бібліотеки ім. Івана Франка. А 21 вересня пройшла дискусія, присвячена польсько-українським відносинам «Україна і Польща: чи пові інший вітер?», за участі депутата і члена української частини міжпарламент-

ської асамблеї Україна-Польща Миколи Княжицького та польського журналіста і письменника Войцеха Ягельського. Мова йшла про теперішній стан відносин між владою двох країн і громадянами, а також про перспективи розвитку та змін цих відносин. Також 21 вересня відбулася презентація проекту «Останні українці Польщі» (автори – репортер Олександр Криштопа, фотографія Христина Бурдим та історик Роман Кабачій). «Останні українці Польщі» – це серія фоторепортажів з унікальними історіями про українців Лемківщини, Надсяння, Холмщини, Підляшшя, Любачівщини та Західної Бойківщини, яких у 1947 році у рамках операції «Вісла» депортували з їхніх земель та розпорошили на півночі та заході нової польської держави. Очікується окрема книга у видавництві «Discursus» за підтримки Українського культурного фонду.

22 вересня в Українському католицькому університеті пройшла презентація перекладу українською мовою книги відомого історика і журналіста (зокрема дописувача «Нашого слова») Романа Кабачія «Вигнані на степи. Депортація українців з Польщі на Південь України в 1944-1946 роках». Оригінал, що був науковою роботою автора, побачив світ польською в 2012 році.

Багато уваги на цьогорічному фестивалі приділялося поезії. Поетичним блоком опікувався письменник Мирослав Лаук. Відбулися цікаві поетичні читання та перформенси. Були на 26 BookForum і поетичні українсько-польські події. 21 вересня пройшла презентація книги відомого польського поета, есеїста, драматурга Збігнева Герберта «Пан Gogito». Презентували збірку в українському варіанті її перекладач, літературознавець Валерій Бутевич та видавець, поет Юрій Завадський.

22 вересня у культурно-мистецькому центрі «Дзига» відбулась презентація книги відомого поета з Холмщини, а також довголітнього автора «Нашого слова» Тадея Карабовича «Лугини». До збірки увійшли найновіші твори автора, які відзначаються глибокою філософією серця та ніжною романтичністю (рецензію на збірку «Лугини» можна прочитати у № 27 «НС», за 07-07-2019).

Звичайно, описати усі актуальні і цікаві події цьогорічного Форуму видавців у Львові в одному матеріалі неможливо. Адже зі своїми книжковими новинками до міста Лева приїхало дуже багато українських та закордонних письменників. Свої найсвіжіші шедеври презентували: Ірена Карпа, Гаска Шиян, Андрій Любка, Юрій Винничук, Василь Махно, Наталія Гурницька, Богдан Коломійчук та багато інших видатних імен сучасної української літератури.

Львівський форум видавців завжди має якісь заховані козири у рукаві. Так, цьогоріч польський відомий письменник Януш Вишневський вирішив, що світова прем'єра його нової книги «Зміщення спектра» (продовження славетного роману «Самотність у мережі») відбудеться саме тут, в Україні, а не у рідній йому Польщі. Мабуть, форум має у собі щось таке, що люди прагнуть сюди приїжджати як автори, так і читачі. Хочеться бути причетними до цього інтелектуального осіннього свята життя. Сподіваємося, 26 BookForum допоміг не одній людині хоча б трішки віднайти власну причетність до чогось важливого, може навіть до самого себе? ■

Дарина ПОПІЛЬ

Фото Мирослав Трофимук

На Підляшші, та лише там, – люди наші

Давним-давно, ще до приходу астронома Миколая Коперніка, люди вірили в те, що світ має вигляд чаші, яка спирається на спину велетнів-слонів. Саме про людей, на яких спирається наше нацименинне середовище в Польщі, ми пишемо останнім часом на сторінках тижневика. Одним з відомих українських активістів Підляшшя є Юрій Гаврилюк, якому у вересні виповнилося 55 років.

Він історик, громадський діяч, видавець часопису «Над Бугом і Нарвою».

Витягши навання з-посеред його часописів один номер, читаємо спочатку заголовки: «На Пудляши – назви наші!», «На Підляшші – осіннє свято української культури», «На Пудляши – смаки наші», «На Пудляши – вірші наші», «На Пудляши – люде наші» («НБІН» № 6/2018).

Наведені вище назви, можна сказати, свідчать про специфічний стан «підляської душі». А на її формування в історичному вимірі ХХ століття сильно вплинуло «самовиселення», тобто біженство в глиб Росії у роки I Світової війни, потім частину Південного Підляшшя захопила у свої «обійми» акція «Вісла» в 1947 році.

Після 1956 року настав період «негласного розподілу території впливів» поміж білоруським та українським суспільними товариствами (БСКТ та УСКТ). Підляшшя мало «на віки» лишитися білоруським. У складі самотнього гуртка УСКТ залишилися українці містечка Кліщелі.

Лише в 1983 році українські, «непокірні» до УСКТ, студенти з усієї Польщі з'їхалися туди на мандрівку «Підляшшя».

Це і був символічний початок українського ренесансу на тій території.

Лише на початку 90-х років створюється Підляський відділ Об'єднання українців у Польщі. Центром подій стає Більськ-Підляський.

Ось що на шпальтах тижневика про ситуацію в рідному регіоні пише Юрій Гаврилюк: «Незабаром буде вирішена доля Підляського відділу (Об'єднання українців у Польщі – прим. ред.), який може буде перетворений в окрему організацію, діючу у федеративній структурі ОУП».

Якщо така форма організаційна виникне, буде це подія зламна, передусім в психологічному аспекті. Засвідчить-бо, що українці Підляшшя (...) змогли відродити в собі дух національної незалежності і самоповаги та спромоглися створити (...) власне представництво (...).» («Підляшшя – напередодні вирішення», «НС» № 12 від 22 березня 1992 р.).

Союз українців Підляшшя був зареєстрований 2 червня 1993 року.

Про секрети «підляської душі» та свій життєвий шлях «Нашому слову» розповідає далі у статті **ЮРІЙ ГАВРИЛЮК**.

Коли мені, учневі ліцею, довелося вибирати напрям навчання у вишій, я спочатку думав про журналістику або міжнародні відносини. Однак через бажання пізнавати минуле Підляшшя вирішив вивчати історію, а до Кракова потрапив завдяки поезії. На початку 1983 року краківський гурток Українського суспільно-культурного товариства (УСКТ) оголосив конкурс молодих творців української культури в Польщі, на який я вислав кілька своїх віршів, написаних по-своєму, тобто говіркою околиці Більська. Власне, почав писати десь за півроку до цього. Першого місця не здобув, бо мене обігнала Ярослава Хруник з Олыштина, але учасників тоді запросили до Кракова на фінал конкурсу, який відбувся в останню декаду квітня, а нагороди вручали наступного дня, під час шевченківського концерту. Місто мені сподобалося, ще й тутешні активісти вмовляли залишитися. Отже, вступив я до Ягелонського університету, і моє перебування в місті під Вавелем тривало до середини 1993 року.

Про Підляшшя в Кракові

Перші свої думки про «наші підляські справи» я висловлював у літературній формі, бо для більш наукового опису треба було набратися знань. Тому, зізнаюся, у ролі студента був не дуже дисциплінований, адже мені більше подобалося сидіти у Ягелонській бібліотеці та букіністичних книгарнях, ніж ходити на обов'язкові заняття. Там я міг розшукати літературу, до якої у Більську – місті з багатою історією, але дуже провінційному – доступу не було. Моєю метою було передусім з'ясувати, чому в нас така заплутана історія, чому україномовне населення в більсько-гайнівсько-сім'ятицькому «трюхмісті» називають білорусами, та й самі люди це повторюють, хоча білоруської мови ніхто не вживає.

Краків давав доступ не тільки до друкованого слова, зокрема до українського. У бібліотеках були публікації з часів ще до «народної Польщі», навіть деякі видання, друковані на Заході (інші потрапляли в наші руки приватно), а також певні

▲ Юрій Гаврилюк
Робота Збігнева Кресоватого, Вікіпедія

можливості в плані використання поліграфічних потужностей. А бажання писати й тиражувати написане було не лише в мене: саме тоді, в 1983 році, двох підляшан – Івана Кирилюк та Івана Ігнатюк, який мав друкарську машинку з українськими черенками, – почали укладати поетичний річник «Наш голос», який я «наліво» тиражував на ксероксі. Потім познайомився з лемком, котрий працював в одній із краківських друкарень, і ми так само «наліво» випускали різні брошури та поетичні збірники.

Оскільки про комп'ютерний набір і сканування текстів не було тоді й мови, все доводилося передруковувати на машинці, отриманій від д-ра Володимира Мокрого (помилки виправлялися заклеюванням), клеїти вручну макет, який досить примітивною технікою копіювали в друкарні на офсетній матриці та з нього друкували. Але завдяки цьому і в нашому закутку з'явилася своє друковане слово українською мовою. Звісно, раніше доходило сюди «Наше слово», але в цьому виданні далеко не все можна було опублікувати, бо воно підпорядковувалося політиці та цензурі. А так ми мали можливість друку-

вати те, що хотілося, аби були гроші, бо за папір і друк доводилося платити, найчастіше з власної студентської стипендії. Тому хоча б частина вкладеного поверталася від продажу. Тиражі були невеликі – 100–200 примірників. Отже, ми майже не перевищували ліміт у 99 примірників «на правах рукопису», дозволений тодішнім законом, бо саме такий напис стояв на цих виданнях. У будь-якому разі жодна «безпека» мене не чіпала. Певно, і через те, що «анти-соціалістичного змісту» там не було, а лише вірші «по-своєму» та трохи історії і публіцистики на тему «хто ми є». Першою також публікацією – як я голосно його назвав – Підляського українського видавництва «Думка» була брошура «Руське слово». Зрозуміло, «руське» – у значенні «підляське-українське», бо народ у нас за традицією називають «руський», а українці – це ті, кого в 1940-х вивозили то на схід, то на захід.

Баланс громадсько-творчої активності

Таке видавниче «напівпідпілля» існувало до 1990 року, аж поки не склалася вже зовсім нова ситуація, а я закінчив університетське навчання. Однак ще кілька років залишався у Кракові, адже Володимир Мокрий заснував Фонд св. Володимира, а в отриманому ним будинку утворено Центр української науки й культури, у якому я почав працювати. Брав участь у підготовці перших випусків альманаху «Між сусідами» та «Краківських українознавчих зошитів» (спільне видання фонду та Ягелонського університету). І надалі продовжував «вгрізатися» в підляську історію, першим підсумком чого стала вже справжня книга «Z dziejów Cerkwi prawosławnej na Podlasiu w X–XVII w.», яку в 1993 році видав у Більську Союз українців Підляшшя. Зміст книжки, звісно, ширший, ніж підказує заголовок, який написаний трохи «під публіку», бо ж більшість потенційних читачів ідентифікує себе переважно через конфесійну приналежність. У цій та в наступних книжках і статтях, які охоплюють уже період від княжої доби до сьогодення, я намагався показати основні історичні факти й події, які в минулому формували етнічну карту Підляшшя, а нині деформують наше бачення свого минулого, своєї культури й навіть мови.

Думаю, що «історичне завдання», яке я поставив перед собою, закінчуючи ліцей, певною мірою вже виконав. Хоча, звісно, вистачить ще праці й мені, й іншим, передусім в архівах і навіть на місцях, адже підляське українознавство все ще на етапі розвитку.

Підляський український ренесанс

По суті, все починалося у 1982–1983 роках. Люди, котрі стояли у витоків українського ренесансу, ділячи в громаді, що офіційно визнавалася білоруською, навіть були членами Білоруського СКТ. Тож перші зустрічі, на яких я був присутній і на яких прозвучало «українське питання», відбувалися в Більську, в так званому білоруському ліцеї, де я був учнем, та в домівці місцевого гуртка БСКТ. Саме там у березні 1983 року відбулася зустріч із головою церковної комісії Товариства охорони пам'яток (ТОНЗ) Богданом Мартинюком, який розповідав про церкви на Лемківщині. Також учасники першого українського рейду «Підляшшя», що прибули з усієї Польщі, зустрілися спершу в більській домівці БСКТ, другого дня поїхали до Білосеж, де стараннями активістів, які, до речі, мали різні погляди на національні справи, був встановлений

вітряк. Він став першим місцем зустрічей підляської молоді. Потім туди ще була перенесена хата, до якої студенти-українці з'їжджалися щонайменше до 1987 року. Згодом поставили вітряк над Нарвою, поміж селами Ступники та Козлики. Зараз там діє невеликий український скансен під покровительством св. Володимира, зображення якого на стовпі-капличці вирізав наш народний різьбяр Володимир Наум'юк.

Серед молоді з Підляшшя ситуація була така, що частина вважала себе білорусами, і вони донині діють у складі білоруських організацій. Спочатку події відбувалися в «мирному» дусі, потім почалися неприємні випадки проти активних у громаді підляшан, які вважали себе українцями. Це призвело до того, що кожен із нас «пішов у свою сторону». Так є і зараз, хоча вже без якихось особливо гострих ситуацій. Як було сказано в концерті, який транслювався по радіо, – «Dla każdego cos milego».

Стан і перспективи українського Підляшшя

Український рух на Підляшші з часом утверджується, з'являються нові активісти. Зараз уже зовсім інша ситуація, ніж у 1980-х, коли люди, декларуючи, що вони українці, сприймалися тут як своєрідна екзотика. З іншого боку, дуже помінялася етнографічно-демографічна ситуація в регіоні. Коли мені було кільканадцять років – у 1960–1970-х роках, в селі ніхто не говорив польською, навіть до своїх дітей. Зараз тут стало рідкістю, коли батьки з дітьми говорять українською. Буває й так, що діти зі старшими говорять по-своєму, а між собою вже польською.

Нині тут переважно міське населення: більшість «наших» людей, зокрема молодих, уже живе в Більську, Гайнівці, Сім'ятичах і Білостоці. Це вже інше середовище, ніж колись, бо півстоліття тому містянами масово ставали вихідці із села, які з рідної хати несли українську традицію, звісно, у її народній, етнографічній формі. Зараз у містах Підляшшя живуть переважно діти, онуки та правнуки цих внутрішніх мігрантів, і вони вже великою мірою відірвані від традиційного коріння.

Гадати й пророкувати майбуття українства на Підляшші я не збираюся, бо не бачу в цьому сенсу. Треба просто робити те, що хочеться та, звісно, що вміємо.

Про майбутні проекти

Мені ще треба спершу написати, потім видати друком кілька книжок про Підляшшя та інші регіони Польщі, де живуть українці. Щоденна робота – це перш за все редагування часопису «Над Бугом і Нарвою». Хотілося б також обробити свою дотеперішню, так би мовити, «спадщину», яка збиралася протягом майже 40 років моєї літературної, наукової та публіцистичної діяльності. Остання – своєрідний документ епохи й процесів, які в ній відбувалися.

Також думаю більше виходити на ривень України. Українці в Польщі про північну частину Підляшшя вже трохи знають. Але ці знання ще мало поширені в Україні, зокрема, тому, що там немає середовища переселенців із цього регіону. Щоправда, є трохи публікацій, доступних у мережі Інтернет, однак книжка залишається книжкою, вона матеріальна та не пропадає, коли вимкнуть струм. Задум є, але все ж через обмаль часу я поки що не в змозі серйозно взятися за цю справу.

Маю більше планів, ніж часу для їх здійснення.

Розмовляв Орест ЛОПАТА

ПОДІЇ

▲ Український ансамбль пісні і танцю «Ранок»

100-річчя Товариства «Рідна Хата»

«Формально було це добродієне товариство, проте основною практичною діяльністю стала культурно-просвітняська праця».

Українське товариство та Підляський науковий інститут вкотре провели потужний та цікавий захід для української і польської громади Люблінщини, Холмщини, Підляшшя, Львівщини і Волині. Українську сім'ю у Холмі зібрали урочистості з нагоди 100 років від дня офіційного заснування Товариства «Рідна Хата» — української організації, яка відіграла фундаментальну роль в національному і культурному житті українського населення на Холмщині та Південному Підляшші у міжвоєнний період. Спочатку, як годиться в українській традиції, громада почала з молитви: у православній кафедральній церкві Св. Івана Богослова у Холмі священики д-р о. Ярослав Щур та о. Вадим Штембурський відслужили панахиду за діячів товариства. Пізніше учасники заходів подалися до Холмської публічної бібліотеки, де відбувся науковий симпозіум під назвою «Товариство „Рідна Хата“ на Холмщині та Південному Підляшші: 1919-1930», приурочений 100-річчю заснування товариства. Симпозіум відкрив та гостей привітав головний організатор відзначень д-р Григорій Купріянович — голова Українського товариства і директор Підляського наукового інституту.

З перспективи часу можемо сміливо стверджувати, що «Рідна Хата» була найпотужнішою українською організацією, яка за всю історію найдовше проіснувала на території Холмщини і Південного Підляшшя. Тепер важко собі уявити Холмщину, в якій в селах люди вільно розмовляють українською мовою і дбають про свою культуру, живуть згідно зі своїми традиціями. Тоді українці не замислювалися над тим, чи вони є частиною великого польського суспільства, котра відрізняється від інших і чи вони мусять дбати про свою національну ідентичність. Як це не дивно, але аж 100 років тому ми, українці, жили і розмовляли українською, читали і співали українською на Холмщині і Південному Підляшші, бо це було просто... нормально. Реалії, в яких тоді функціонували українці, донесли учасникам симпозіуму науковці-доповідачі. Юрій Гаврилюк з Більська на Підляшші розповів про початки модерного українського на-

ціонального життя на Холмщині та Південному Підляшші у XIX та на початку XX століть, зокрема згадав про наслідки Першої світової війни та революції 1917 року, міграції на схід з цих територій, та вхід земель у склад Польської держави. Віктор Місіюк з Берестя розповів про малознаний Український національний рух на Берестейщині в 20-30-ті роки XX століття та створення товариства «Просвіта» у Бересті над Бугом. Д-р Григорій Купріянович у своєму виступі зосередився на обставинах заснування та розвитку діяльності Товариства «Рідна Хата» на Холмщині та Південному Підляшші у 1919-1930 роках. Завдяки мультимедійній презентації можна було дізнатися про тих, хто входив до складу Головної управи товариства, побачити, як виглядав акт реєстрації товариства, а як членська книжка Товариства «Рідна Хата», де знаходився центральний офіс товариства тощо. Як зізналися самі дослідники, про початки товариства відомо небагато. Восени 1919 року Український добродієний комітет було перетворено в Товариство «Рідна Хата». Головою був Антін Васильчук (в різних джерелах вживається також прізвище Васиньчук — *ред.*), а до правління входили також Яків Равлик, Хома Кульгавець, Антін Корольчук, Микола Богорський. Товариство не дістало від

польської адміністрації згоди на діяльність, проте розгорнуло напівпідпільну роботу. Основною її сферою була спочатку, з уваги на становище населення, добродієність. Удар товариству завдали репресії проти української інтелігенції на Холмщині восени 1920 року та навесні 1921 року, коли арештовували багатьох його діячів. Товариство остаточно заборонили восени 1921 року. Його легалізація була тісно пов'язана з результатами виборів до Польського сейму 1922 року, коли Холмщина та Підляшшя обрали аж сім українських послів і одного сенатора. Це була велика перемога українського національного руху. Тоді лідери товариства звернулися до тодішнього люблінського воєводи з проханням зареєструвати холмське Українське добродієне товариство «Рідна Хата». Адміністрація не згодилася на те, щоб у назві було слово «Українське». Формально було це добродієне товариство, проте основною практичною діяльністю стала культурно-просвітняська праця. Швидко сформовано головну управу організації та створено розгалужену мережу філій у 131 селах та містах Холмщини та Південного Підляшшя, зокрема у Грубешівському, Томашівському та Білгородському повітах. На 1 січня 1923 року товариство налічувало вже 280 членів. Воно мало на меті пробудження національної свідомості серед українського населення Холмщини і Підляшшя та всебічний розвиток національного життя. Стало це серйозною альтернативою діяльності польських громадських організацій та установ і державної адміністрації. Завдяки товариству Холм в ті часи став справжнім культурним центром української культури на території всієї Речі Посполитої. Вже тоді українці збиралися і вшановували пам'ять Тараса Шевченка. Д-р Г. Купріянович охарактеризував різноманітні форми діяльності організації, якими були: аматорські театри, освітня діяльність, збереження українських національних традицій, хори, бібліотеки, поширення українських видань, видавнича діяльність («Наше життя», потім «Нове життя», «Холмський Народний Календар» українською мовою), збереження національної спадщини, економічна діяльність. В 1925 році розпочато будову Українського народного дому в Холмі на вулиці Оболонській. Товариство сприяло заснуванню українських кооперативів, наприклад, у 1928 р. організовано кооперативні курси.

На симпозіумі доповідачі представили також процес ліквідації Товариства «Рідна Хата». Закриття організації відбулося у результаті рішення люблінського воєводи про заборону діяльності товариства від 6 жовтня 1930 р. Офіційно «Рідну Хату» було ліквідовано «z uwagi na ujawnioną działalność komuni-

styczną uprawianą na terenie stowarzyszenia». Листа про ліквідацію організації передали управі товариства 9 жовтня 1930 р. На початку жовтня у центральному офісі та філіях організації проведено обшуки. Арештували 69 осіб, зачинили 131 філію. Як не дивно, 1930 рік був теж роком виборів у Польщі. Ліквідація товариства була несподіваною для українського населення Холмщини і Підляшшя. Збудований за кредити Український народний дім у Холмі було продано на аукціоні. Роль українських центрів на коротко перейняли кооперативи. Вже ніколи не вдалося на території Холмщини у мирний час відбудувати українське національне життя.

Під час симпозіуму досить детально було представлено постать лідера товариства «Рідна Хата» Антона Васиньчука. Професор Університету Марії Кюрі-Склодовської в Любліні Мирослав Шуміло виступив з доповіддю «Антін Васиньчук (1885-1935) — перший голова Товариства „Рідна Хата“». Васиньчука представив як лідера, котрий прагнув до діалогу і компромісу між поляками і українцями, старався створити автономію для українців, вимагав відкриття українських шкіл та рівних прав для української мови в державних установах та судах. Похований у Холмі у 1935 році.

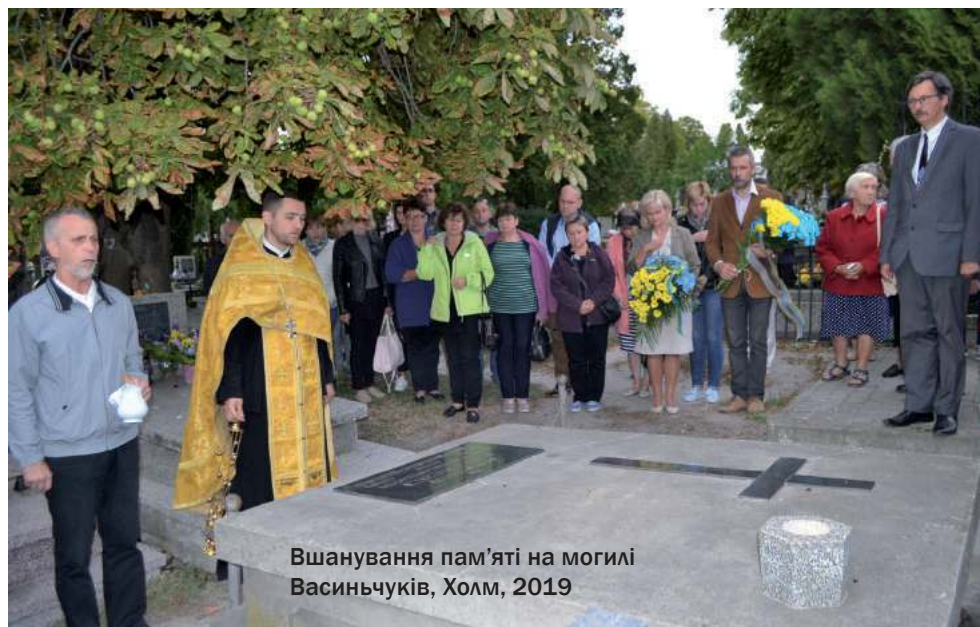
Наприкінці симпозіуму своє дослідження на тему ліквідації Товариства «Рідна Хата» представив професор Університету Марії Кюрі-Склодовської в Любліні Роман Висоцький. За його словами, «Рідна Хата» у 1920-х роках створила українську інтелігенцію на Холмщині, платформу національного життя, а зміни, які вплинули на ліквідацію товариства, відбувалися у всій Польщі, оскільки до справ національних меншин в різних частинах Польщі ставилися по-різному. В цьому контексті доповідач згадав також про умовний термін «сокальський кордон». Так само, якби не існувало Товариства «Рідна Хата» в Холмі, то не було б відродження українського шкільництва у 1940-х роках та відновлення української ідентичності.

«11 років діяльності Товариства „Рідна Хата“ було періодом чи не найбільшого поживлення українського національного життя у цих регіонах у мирний час за всю їхню новітню історію, — зазначив д-р Г. Купріянович. — Товариство „Рідна Хата“ було найдовше існуючою українською організацією за всю новітню історію Холмщини та Південного Підляшшя».

Після дискусії, промов та спогадів учасників відбувся урочистий концерт. На сцені бібліотеки виступив хор Львівського суспільно-культурного товариства «Холмщина», котрий під керівництвом Любомира Корінця виконав гімн «Ми, Холмщани» та інші українські патріотичні пісні. Поет Богдан Пастух читав свої вірші про Холмщину. Зазвучали теж голоси дівчат, котрі вивчають українську мову у Будинку культури Більська-Підляського. Належать вони до вокальної групи Українського ансамблю пісні і танцю «Ранок». Під керівництвом Єлизавети Томчук група виконала автентичні українські народні пісні Підляшшя.

Наприкінці відзначень учасники заходу приїхали до родинної могили Антона Васиньчука на православному цвинтарі в Холмі. Українська громада спільною молитвою вшанувала пам'ять голови Товариства «Наша Хата», бо пам'ять про видатних українських діячів назавжди залишається в наших серцях, а ще більше надія на відродження та поживлення подібного українського культурного життя на Люблінщині й у наші дні. ■

Олеся ГЕРАЛЬ
Знімки авторки статті

Вшанування пам'яті на могилі Васиньчуків, Холм, 2019

Климківка – загадка церковної архітектури

Перенесена до села Лося каплиця – колишній вівтар старшої церкви в Климківці. Фото Юрія Гаврилюка

До недавнього часу одним із найгарніших місць Лемківщини вважалася долина поміж горами Гомоля (707 м) та Убоч (631 м), у якій на висоті 388 м розташовувалася Климківка. На жаль, таке місцезнаходження стало причиною її загибелі, адже саме тут, у найвужчому місці каньйону, утвореного Ропою, у 1970–1990-х роках було побудоване водосховище (яке, до речі, у фільмі «Ogniem i mieczem» імітувало Дніпро). Було знесене все село та його сакральні споруди, серед яких і мурована парафіяльна церква Успення Пресвятої Богородиці, збудована у 1913–1917 роках, яку підірвали та зі зменшеною кількістю куполів відбудували як костел у новому місці розташування села. Єдиною оригінальною пам'яткою залишилися вівтарна частина старої климківської дерев'яної церкви, збудованої у 1734 році в типовому північно-західному лемківському стилі, яка була перероблена на цвинтарну каплицю. Нині знайдемо її на колишньому кладовищі на окраїні Лося, де поховані жертви холери та куди перенесено також частину поховань климківських лемків. Від оригінального парафіяльного храму залишилися тільки фотографії. А також загадка – що ж для польського архітектора з Грибова, Валентина Ольшовського (за іншою версією – Володимира Ольшевського), який виконував проект, могло стати джерелом ідеї такої особливої форми храму?

Розгадка на перший погляд легка – у ті часи впливовою культурно-політичною течією на Лемківщині залишалося русофільство, отже, еталон, напевно, треба шукати в Російській

імперії, зокрема у так званий Велико-росії. Для прикладу, Дам'ян Новак у статті «Losy cerkwi na Łemkowszczyźnie w XX wieku» стверджує, що цей найцікавіший, просто винятковий проект нагадує архітектурною формою церкви з території північної Росії. Більш ранній дослідник, автор «Мистецтва лемківської церкви» (Рим, 1975), Всеволод Кармазин-Каковський називає климківську церкву найхарактернішим зразком еклектики в архітектурі: «Тут є і кругла, запозичена з романського стилю, і чисто російського типу великі і широкі бані на вежах». Схожої думки Михайло Поврозник у «Альбомі українських церков. Закарпаття, Лемківщина, Холмщина та Підляшшя» (Лондон, 1988): «церква мішаного стилю романсько-московського».

Справді, типово московські тут лише куполи, зате решта споруди схожа не на «істинно великоруську» архітектуру, а саме на романську. Тому є підстави шукати можливі джерела творчого натхнення не в будівництві історичної Московщини, а в архітектурі на території колишньої Галицько-Волинської Русі. Її північна частина з 1795 року перебувала в межах Російської держави та стала об'єктом культурної русифікації не лише через будову нових храмів, але й перебудову в «російському дусі» існуючих, зокрема із середньовічною метрикою.

До давньоукраїнських сакральних споруд, прилаштованих до «обшєрусских» взірців, належить так звана Василівська ротонда – зведена на межі XII–XIII та початку XIV століття церква Св.Василія у Володимирі-Волинському, найдавнішому князівському та епар-

хіальному центрі південно-західної частини Києво-Руської держави. Це типово романська будівля центричного характеру, її стіни однак не суто циліндричні, адже утворені з восьми конх-пелюсток (невеликих апсид) різного розміру, унаслідок чого інтер'єр великою мірою хрестоподібний. На зламі XIX–XX ст., незадовго до того, як о. Іван Дуркот (1870–1931), климківський парох у 1912–1922 роках, замовив проект нової парафіяльної церкви, Василівська ротонда була «переодягнена» на манер московської архітектури, зокрема, «прикрасили» її цибулясті куполи на витягнутих підбаниках. Увагу привертає також факт, що в тодішній історичній літературі поширеним був давній переказ, що Василівську ротонду збудовано нібито дружинниками за наказом великого князя Володимира (у хрещенні – Василія). Київський володар мав би в такий спосіб виявити вдячність за успіх у завоюванні хорватів – цього літописного «племін», яке історики стали асоціювати з первісним населенням Карпат, зокрема й мешканцями Лемківщини. Саме така інтерпретація рядка «Иде Володимиръ на Ховраты», поміщеного у 993 році у Несторовій «Повісті врем'яних літ», була прийнята ще в середині XIX ст. та поширювалась у публікаціях про минуле регіону.

Усе це дозволяє поставити запитання: чи не володимирська ротонда, саме в такому омосковленому вигляді, стала своєрідним ідейним прообразом для церкви в Климківці? Немає ж сумніву, що замовляючи та утворюючи саме такий проект храму, о. Дуркот та його соратники мали на меті підкреслити

приналежність Лемківщини до конфесійного простору, сформованого Володимиром Великим.

Звісно, під час втілення ідеї відбулася необхідна трансформація. Ротонда у Володимирі – це невеликий «лицарський» храм (зовнішній діаметр – близько 10 м), спочатку з одним куполом, а потім з другим, добудованим у XIX ст. над притвором (бабинцем). Храм за проектом Валентина Ольшовського набагато більший за розміром (23 м завдовжки), з трьома абсидами, адже це не мінімалістичні «пелюстки», а повнооб'ємні архітектурні елементи. Вони надали климківській церкві виразну хрестоподібну форму, що дозволило поставити куполи не лише над трьома основними частинами споруди на осі схід–захід, але й над бічними раменами хреста. Василівська ротонда має пізніше добудований, вищий від нефу квадратний притвор із сінцями. У климківській церкві прямокутна частина споруди – це інтегральний елемент хрестовидного абрису будівлі, але півокруглий притвор і тут зберігає перевагу висоти над нефом. Також обрамлення вхідних дверей нагадує півкругло завершений романський портал церкви Св. Василія.

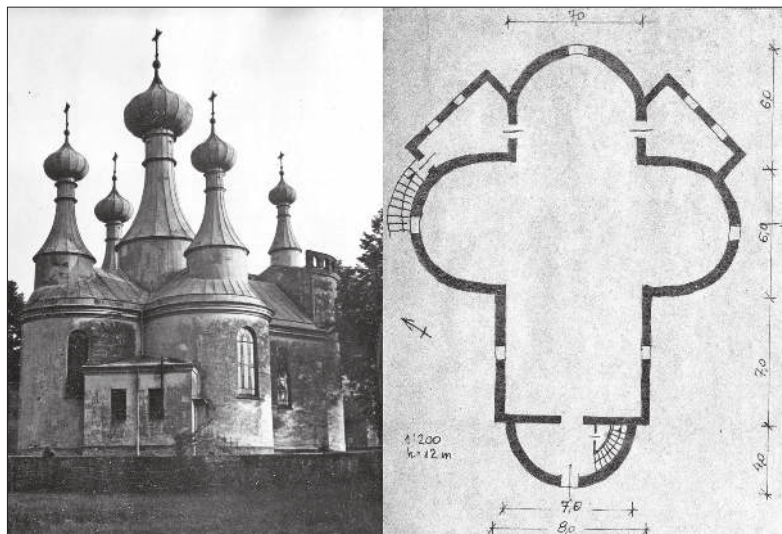
Усе це, зрозуміло, поки що дослідницька інтуїція, яка може виявитися зовсім невинуватеною. Однак викладені тут думки, можливо, спонукатимуть до більш уважних досліджень витоків виникнення оригінальної, хоч уявно неіснуючої, пам'ятки. Потрібен як аналіз самої споруди, зроблений знавцями сакральної архітектури, так і пошуки документів із часу її будови. Детального дослідження українськими мистецтвознавцями варті також інші муровані храми Лемківщини, які поки що залишаються в тіні дерев'яної архітектури регіону.

І на закінчення – вже не загадка і не здогад, а перевірений факт: церква в Климківці була першим храмом, у якому працював мистець родом із Кременчука на Полтавщині Олександр Харків (1897–1939), учасник Визвольних змагань (поручник Дієвої Армії УНР), який здобув освіту в Академії мистецтв у Кракові (1921–1925). Настінні розписи в Климківці, виконані в 1926 році, були знищені під час підризу церкви, причому без попереднього виготовлення документації за наказом реставратора пам'яток. У багатьох мурованих храмах збереглися розписи безсумнівно талановитих, часто однак не впізнаних, майстрів пензля – і це ще один аргумент, щоб ними більше зацікавитися. ■

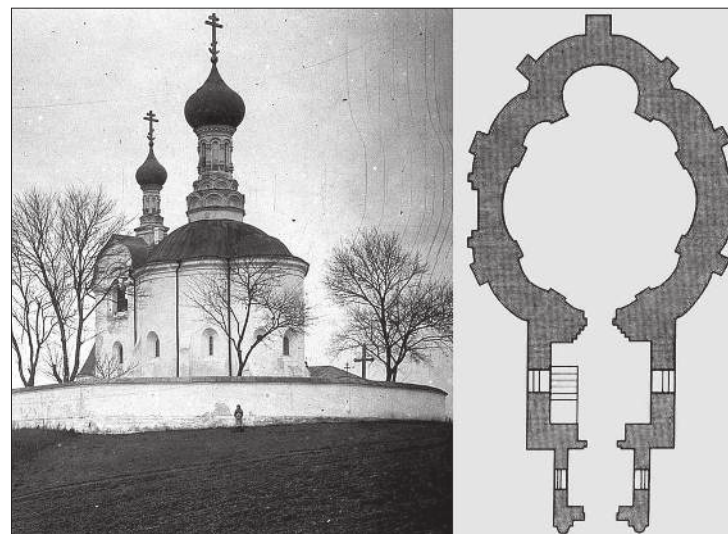
Юрій ГАВРИЛЮК

► Фотографія та план церкви в Климківці, виконані в липні 1965 року Ришардом Бриковським.

Фото надано Ярославом Гемзою

► Сформований унаслідок «реконструкції» за проектом російського архітектора Н.І. Козлова абрис Василівської церкви у Володимирі-Волинському на фотографії періоду I Світової війни та план храму.

Історія

Українська революція на Західній Бойківщині
у хроніці отця Михайла Зубрицького

Про утворення та перші кроки місцевих осередків Західно-Української Народної Республіки в Устріках-Долішніх та Ліську свідчить коротка, але напрочуд інформативна хроніка, складена отцем Михайлом Зубрицьким (1856–1919), деканом Устрік і парохом Берегів-Долішніх. Документ охоплює період від 6 листопада до 21 грудня 1918 року. Варто врахувати, що на той час отець Михайло Зубрицький, відомий етнограф, історик і громадський діяч, був хворим. Рукопис у своєму початковому чорновому варіанті зберігався у сина пароха, Володимира Зубрицького, нащадки якого передали його дослідникам.

Звернімо увагу на життєві події, які передували цьому. Із села Мшанець на Старосамбірщині, де душпастирював 30 років, отець Зубрицький у 1914 році переїжджає на парафію у Береги-Долішні біля Устрік-Долішніх. Там стає устріцьким деканом. Як згадує син пароха, Володимир Зубрицький, «за ляхським доносом» австрійська влада у вересні заарештовує батька, його мають доправити до табору в Талергофі. Шасливий випадок дозволяє уникнути цього і виїхати 14 вересня 1914 року до міста Крайна у Словенії. Там отець Зубрицький встановив зв'язки зі словенськими науковцями, зокрема, Лєопольдом Ленардом. Восени 1916 року панотець повертається зі Словенії і відтоді мешкає у Берегах-Долішніх. Саме в околицях Устрік-Долішніх Зубрицького застають події творення Західно-Української Народної Республіки. Доповнити свідчення хроніки варто словами сина, Володимира Зубрицького, що саме батько відправив з цієї нагоди велику Службу Божу і виголосив палку патріотичну проповідь в Ліську та в Устріках.

Як відомо, у повітовому містечку Ліську 6 листопада 1918 року під час віче була створена повітова Українська Народна Рада. До УНР увійшло 10 осіб, серед яких було двоє поляків та один єврей. Староство і суд у Ліську визнали верховенство УНР у Львові. Польські відділи із Сянока захопили Ліську у грудні, частина залишилась на місці, частину вислали до Балигорода, який вони зайняли до кінця січня 1919 року. Околиці Коростенка та Устрік-Долішніх зачистили від українських військових ще наприкінці листопада. Невеликі відділи УГА станціювали у Тісній. Станція там трималася значно довше, ніж у Балигороді. Її опір польські частини змогли подолати тільки в травні 1919 року.

Хроніка отця Зубрицького охоплює виключно околиці Устрік-Долішніх. Окремі фрагменти рукопису мають принципове значення, тому їх варто зачитувати. Щоб зберегти атмосферу доби, орфографію автора подано без змін.

«Дня 6/11 1918 р. відбулися в Ліську збори підпоручиків громад, там установили пов(ітовим) комісаром о. Василя Мисика, пароха Ванькови, коло ратуша промовляли бесідники і вибрали депутацію до староства і суда... Депутати: Мисик, Зубрицький, Чайківський, Грицьковян і вїйт з Ропянки.

10/11 1918 р. відправили священники торжественну Службу божу в церкві в Устріках, проповідав о. Чавс з Чорної і вїйти зложили приречене перед в. Свистуном, судією, якого установлено комісарем на устріцький повіт.

13/11 1918 р. переїжджали через Устріки утікачі з Борислава в 4 возах, проче зайняли вояки чехи, що вертали з Росії чи України. Частина утікачів розбіглася по Берегах, веліла давати собі їсти і забирала силоміць хліб. У Махнички,

у Антошка Махника з'їли обід, для себе другий раз варили. В Устріках хотіли від наших відобрати оруже, ішли чотири під каменіцу Дунівки. Їх відогнали. Розпочалася стрілянина і одного легіонера пострілили на залізничнім насипі на против каменіці.

16/11 1918 р. прибули легіонери до Устрік і розпочали стрілянину на каменіцу Дунівки. З їх сторони були 2 убиті, 2 ранені і кампанію закінчили угодою, що до місцевої міліції мають також Поляків прийняти. Цілий тиждень був спокій. Кинасевич, надпоручник був у нас у п'ятницю».

Історія, як польські військові забрали панцирний потяг з українських позицій, згадується в кількох джерелах. Описуючи ситуацію, отець Зубрицький доповнює картину відомостями, що 23 листопада 1918 року потерпіло єврейське населення Устрік-Долішніх.

«23/11 1918 р. в ночі приїхали наші з Хирова потягом, на яким були гармати, до Устрік. Офіцери пішли до ждальні гріти ся й радити, жовніри лишили ся в вагонах. Не вислали патруль, а здали ся на запевненне урядника, що нема небезпеки. Коло 4 год(ини) рано під неділю над'їхали з Загір'я, прийшли легіони, наших побили, 2 убиті, кілька ранених. Забрали нам цілий потяг, а мали самі панцирний потяг, і в неділю почали робити лад з жидами. Мали претенсію до жидів, що один з них убив легіонера. Доми порабували, а на жидів наложити контрибуцію 300 000 кор(он).

25/11 1918 р. рано були наші в Берегах, навіть веліли вїтові замовити собі обід на 50 людей, та перед 10 год(иною) рано вже приїхав з Устрік панцирний поїзд і потяг з гарматами, забраний у наших

▲ Отець Михайло Зубрицький

у суботу. Рано був ту Бабчинський і остерігав мене, що мене польська команда заарештує. Коло 10-ї год(ини)... В ночі направляли міст в Смільниці, який наші ушкодили».

Відразу після приходу польських військ, 25 листопада 1918 року устріцького декана було заарештовано. Старого і хворого, його тримали у вагонах, часто неопалюваних, які курсували між Старявою, Хировом і Перемишлем. У хроніці отця Михайла Зубрицький описує окремі деталі свого перебування у польському арешті упродовж 25–30 листопада 1918 року. Арештували його разом з М. Лозинським. У санітарному возі познайомився з лікарем Ярмоліним. «Ярмолін мав укр(аїнську) відозву, видану мабуть в Перемишлі, щоб ішли до укр(аїнського) війська, і письмо вїята з Рябого, Івана Жуківського з виказом, котрих покликали до укр(аїнського) війська», — нотує панотець.

«У вівторок, коло 9 рано, перевів мене пост до воза 3 кляси, неопаленого, де я застав о. Коленського, Хомика Дмитра зі Старяви і вахм(істра) жандар(мерії) Леона Штерна з Устрік».

Про перебіг військових дій на польсько-українському фронті парох пише так: «У вівторок під вечір пішли патрулі по машиніві кріси... Наші стріляли, куля з канона по ті вікна летіла, баби на горбку у Сушиці кричали. Смерком заїхали на станцію у Хирові, а наші подалися до Фельштина. З 6 на 7/12 1918 р. утікали

◀ Надгробок о. Михайла Зубрицького біля церкви в Берегах-Долішніх.

Фото Івана Корбачича

Поляки на захід, вся залізнична служба і цивільні особи з Устрік. Якийсь переполох счинив ся межі ними».

Стисло отець Зубрицький описав також втрати місцевого населення від свавілля військових. Зокрема, зазначає, що в Берегах-Долішніх 30 листопада легіонери ловили свиней, забрали свиню у господаря Слутого. Перед тим забирали околоту, ймовірно, на корм для коней. Не гребували також продовольством. Частими були грабунки грошей. Записи за грудень рясніють описами кривд, українським селянам поблизу Устрік-Долішніх — в селах Коросні (Коростенку), Лодині, Берегах-Долішніх, Бандрові, Лішоватому.

«10/12 1918 р. прибули наші до Берегів, стріляли, а з гори прийшли легіони. Наші утекли до Коросна, а чужинці прийшли сюди глядати українців і зброї. В середу прийшло їх кількох знов глядати зброї, і відтак пішли на Лодину і Лішовате, де Дзедикові взяли 4 000 к(орон). В Лодині також перевертали, а у нас три прийшли і забрали тютюн, коло 12 пачок з комоди. В четвер заповідав якийсь, щоби до завтра віддати зброю до вїята, а в п'ятницю прийшло їх 10 і веліли варити собі чай. Дали їм хліба і масла, і один відказовав, що таке масло дає ся парібови, що возит гній. В неділю 15/12 взяли 3 в'язанки сіна і дали картку. В неділю вечером дістали 8 яєць, а в понеділок курку.

18/12 був рабунок в Бандрові, вїйт Генчик утік, у млині шось з 8 міхів муки (забрали), гердани, у якоїсь баби взяли 500 к(орон), відтак 300 вернули на її просьбу.

21/12 у Лодині збирали масло, яйця; бульбу брали перед тим; відтак зажадали пшениці, жита від кожної громади, якій дали виказ. Береги шось вивезли, та їм видалося мало і завернули, загрозивши їм, що прийдуть самі брати. А рік був кепський на збори, морози і посуха все знищила».

Останній візит до лікаря в Устріки остаточно підкосив здоров'я отця Зубрицького. «Там був якийсь лікар з Перемишля. Оглянув його з устріцьким лікарем тата і сказали мамі, щоби верталися додому, бо тато до Перемишля не доїде. Кажали, що й поїзда скоро не буде. Сіли на фіру і верталися додому. На нещастя, коли вертали, все таки поїзд над'їхав (а говорили, що не буде) до Перемишля. Батька це дуже схвилювало. Він ліг і під вечір помер», — згадує син пароха Володимир.

Через 4 місяці після згадуваних у хроніці подій, 8 квітня 1919 року, отець Зубрицький помер. Панотця поховали неподалік мурів церкви в Берегах-Долішніх. Похорон відбувся під пильним оком польських легіонерів. Кілька разів вони заходили до церкви, уважно розглядаючи кожного учасника церемонії. Щоб уникнути арешту, сини не могли провести батька в останню путь.

Хвороба, а відтак смерть завадили отцю Зубрицькому продовжити та доповнити свою хроніку. Як бачимо, нотатки про кінець 1918 року є цінним джерельним матеріалом для дослідження одних з найтрагічніших сторінок в історії ХХ ст. в їх локальному вимірі. Маю надію, що історики і краєзнавці уточнять і верифікують незнані раніше викладені у хроніці факти та окремі деталі. ■

Наталя КЛЯШТОРНА

Диригент Роман Ревакович:

«Українці вболівають за своїх спортсменів, закликаю вболівати за композиторів»

Редакція «Нашого слова» провела розмову з Романом Реваковичем, ініціатором та арт-директором фестивалю «Дні української музики у Варшаві», головою фонду «Pro Musica Viva», який є організатором цього заходу. Фестиваль відбудеться 18-23 жовтня 2019 року.

Маестро, розкажіть про «5-ті Дні української музики у Варшаві».

Це — продовження моїх багаторічних зусиль, спрямованих на те, аби наповнити польський культурний простір українською музикою. Польські музичні установи не виконують український репертуар, у філармоніях він з'являється вкрай рідко — іноді також із моєї ініціативи. У Варшаві я проживаю з 1978 року. За цей час варшавська Національна філармонія не поставила у сезонний репертуар свого симфонічного оркестру жодного українського твору. Я маю на увазі концерти, які відбуваються за участю цього оркестру кожного тижня. У найближчому концертному сезоні 2019/2020 знову не прозвучить жоден твір українського композитора. Це справа не лише Варшави, а й усіх музичних установ Польщі. Варто додати, що жоден польський оперний театр за всю історію не ставив українських опер. Це, ясна річ, не тільки польська проблема — це проблема відсутності українського репертуару у світовому культурному контексті.

Дуже сумна ситуація. Поясніть, будь ласка, нашим читачам, чому це настільки важливо?

Це — справа присутності у світовому співтоваристві. На жаль, утримується така модель — українці прибирають чи опікуються старшими людьми, збирають ягоди та будують стіни, а ось у салонах — там вже для українців місця немає. Це, звичайно, зрозуміло і законірно. Ще менш ніж 100 років тому чимало було поляків і росіян, які ставили під сумнів існування української нації. Зрештою, чинний президент Росії зберігає цей погляд до сьогодні... Це — справа вагомості і суб'єктності, а вже з цього випливають інші блага. Україна веде війну — захищає свою територію. Легше добитися світової підтримки, коли світ знає про культурну важливість країни. Зараз маємо іншу ситуацію — колись десь у світі Україну ототожнювали з Росією. Можна сказати, що парадоксально ця ж російсько-українська війна допомогла широкому світовому загалу усвідомити окремішність і суб'єктність України. Шкода, що це відбувається ціною стількох жертв. Культура про цю суб'єктність заявляє у мирний і позитивний спосіб. Але треба, щоби українська культура з'являлася у цьому міжнародному контексті.

Що для цього можуть зробити «Дні української музики у Варшаві»? І які вони будуть?

Цей фестиваль від початку ставив собі за завдання діяти з високою українською музикою до польського слухача в тих місцях, де ця музика мала би бути і де її насправді немає. Це — перші концертні зали Варшави. Цього року наші заходи відбудуться в Концертному залі Музичного університету Фридерика Шопена та в Концертній студії ім. Вітольда Лютославського Польського радіо. Раніше це були також зали Національної філармонії. Урешті-решт

▲ Диригент Роман Ревакович

фінальний вигляд такої ініціативи визначає поєднання багатьох факторів — перш за все фінансових. Із запланованих чотирьох концертів ми зможемо реалізувати тільки три, а на великий фінальний ораторіальний концерт (ораторія — великий музичний твір для хору, співаків-солістів і симфонічного оркестру, написаний на драматичний сюжет — *ред.*) вже не вистачило ресурсів. Саме тому я хочу висловити подяку установам, що нас підтримали: це Управління міста Варшави, спілка MAGOVOX, Товариство захисту авторських прав ZAiKS і Товариство зберігання виконавських авторських прав STOART. Наш фонд реалізує 5-й фестиваль за партнерської підтримки Національного центру культури, Об'єднання українців у Польщі та фонду «Наш вибір». Медію підтримку надали «Наше слово», радіо TokFM і фірма STROEER. Плануємо активну рекламу з розміщенням інформації у варшавському метро та розповсюдженням афіш по всій Варшаві. Просимо також читачів «Нашого слова» передавати вістку про ці заходи та сердечно на них запрошуємо.

Що ми почуємо на цьогорічному фестивалі?

Хочемо представити польському слухачеві (а маю надію — також українському, що зараз перебуває у Польщі), що в українському репертуарі, крім фольклору чи популярної естрадної музики, маємо також музичну творчість, котра заслуговує на присутність у перших музичних місцях світу. Так, це не будуть прості пісні чи музика, слухаючи яку можна просто «стукати в такт ногою». Можливо, я вже когось налякав... Однак, прошу не боятися — буде цікаво, навіть дуже! Перший концерт у виконанні прекрасних музикантів — скрипаля Андрія Павлова та піаніста Богдана Кривоуста — представить середнє покоління українських композиторів, стипендіатів програми «Gaude Polonia» Міністерства культури та національної спадщини Польщі, яку реалізує Національний центр культури.

Тут варто кілька слів сказати про цю стипендію, яка існує від 2003 року. Вона адресована молодим творцям із різних культурних сфер східних сусідів Польщі. Це унікальна можливість для таких людей — вони півроку можуть перебувати у Польщі, взаємодіяти і знайомитися з тамтешнім культурним середовищем та надбанням. Через цю стипендію пройшло чимало українських митців. Один із них — композитор і піаніст Богдан Кривоуст, директор видавництва «Музична Україна» у Києві — ініціював написання українськими композиторами і стипендіатами «Gaude Polonia» творів для скрипки та фортепіано. Таким чином було створено 10 композицій. На нашому концерті 18 жовтня будуть представлені твори українських композиторів Богдана Фроляка, Андрія Мерхеля, Олени Ільницької, Євгена Петриченка, Олександра Шимка, Богдана Сегіна, Богдана Кривоуста та Золтана Алмаші. Я називаю ці імена, бо їх варто пам'ятати. Українці вболівають за своїх спортсменів — я закликаю вболівати за композиторів. Можливо, хтось прийде на цей концерт, захопиться якимось із пунктів програми і захоче замовити в автора написання нового твору. Тут важливо наголосити, що композитори також будуть присутні на концерті.

▲ Співачка Оксана Нікітюк

Цей фестиваль має ще один заголовок — «Вітольд Лютославський та українська музика». Що означає таке поєднання?

Це інновація. Попередні фестивалі представляли виключно українську музику. Проте мені подумалося, що варто вийти з такого своєрідного «гето», і поєднувати, співставляти українську музику з творчістю найвищої планки, музикою загальновідомою та всесвітньо визнаною. Творчість Вітольда Лютославського мені дуже близька. Це — музика унікальної рафінованості та витонченості. Наші концерти покажуть твори Лютославського з різних періодів його творчості.

Розкажіть детальніше, яким буде їхній контекст?

Перший концерт я вже описав. Після творів українських композиторів прозвучить «Партіта» Лютославського для скрипки та фортепіано з 1984 року, написана для видатного скрипаля Пінкаса Цукермана. На другому концерті, що відбудеться 21 жовтня у Концертній студії Польського радіо (яка якраз носить ім'я Вітольда Лютославського), виступатимуть надзвичайно обдаровані музиканти — співачка Оксана Нікітюк та піаніст Дмитро Таванець. У їхньому виконанні ми почуємо діалог двох музичних гігантів — Лютославського і Сильвестрова. Валентин Сильвестров, якому виповнюється вже 82 роки, — це унікальне явище в українській музиці. Він — своєрідний музичний філософ, який також пройшов довгий шлях із різними етапами творчості. Твори, що прозвучать на цьому концерті, — композиції вже ХХІ століття, сповнені класичної краси, медитаційні, можна сказати — пантеїстичні. Я переконаний, що кожен, хто прийде на цей концерт, отримає задоволення від почутого — від унікально тонкої музики в майстерному виконанні. Тут Лютославський вестиме діалог із Сильвестровим через свою ранню фортепіанну сонату з 1937 року та «Дитячі пісні» на слова Юліана Тувіма. Вже сам заголовок пісень, а також автор їхніх текстів говорить про дотепність та веселий настрій цієї музики. А на початку концерту Оксана Нікітюк заспіває народну пісню «Ой глибокий колодезь». Хто був на концерті Національної хорової капели України «Думка» у варшавській філармонії в 2016 році, той, без сумніву, пам'ятає її соло у композиції «Купальські пісні» Євгена Станковича, де прозвучала саме ця пісня.

А фінальний концерт?

Ми зіграємо його 23 жовтня знову в Концертній студії імені Вітольда Лютославського Польського радіо. На ньому прозвучать твори композиторів, які визначають тон сучасної української музики. Цього разу колектив буде більшим — 25 музикантів прекрасного Національного ансамблю солістів «Київська камерата» під моїм диригуванням. А з ними — солісти, члени цього ансамблю, вже згадувані співачка Оксана Нікітюк та піаніст Дмитро Таванець, а також альтистка Катерина Супрун. У програмі — твори Володимира Шумейки, Ігоря Щербакова, Євгена Станковича, Олега Ківи та Вітольда Лютославського. Дуже сподіваємося на присутність на цих концертах також української публіки. Повний зал — це натхнення для виконавців та знак для установ, які підтримали фестиваль: що його є для кого організувати. І ще на останок — видається, що немає кращої дороги будувати прихильність інших для своєї батьківщини, як популяризувати її культуру. ■

Квитки можна придбати в системі eBilet.

Записала Тетяна ДАНИУЧЕНКО
Фото надані організаторами фестивалю

РЕЦЕНЗІЇ ТА ОГЛЯДИ

СТЕПАН ЗАБРОВАРНИЙ, II ДЕРЖАВНА ЖІНОЧА ВЧИТЕЛЬСЬКА СЕМІНАРІЯ В ПЕРЕМИШЛІ (1872–1936). ЛОДА ПЕРЕМИШЛЬ–ЛЬВІВ, РАСТР-7, 2018. 208 С.

Історія жіночої семінарії в Перемишлі

На збільшення в Перемишлі кількості свідомої інтелігенції мала великий вплив II Державна жіноча вчительська семінарія. Про необхідність підготовки вчителів для народних шкіл і початки діяльності семінарії зібрав матеріали та впорядкував, розділивши на тематичні розділи, професор Степан Заброварний — науковець, відомий громадський діяч, представник української громади в Польщі.

Першоджерелом для написання книжки стали архівні матеріали, які зберігаються в Перемишлі та Львові, а також спогади (з огляду на давнину — їх мало) і фахова література. Автор монографії опрацював багато матеріалів, надрукованих у львівській і перемиській пресі. Насамперед у часописах: «Перемиський вістник», «Український Бескид», «Український голос», «Українська школа» і «Рідна школа», де висвітлено життя в перемиській жіночій учительській семінарії. Для повноти та об'єктивності представлено історію цього навчально-

го закладу Степан Заброварний звертається також до досліджень польських і українських істориків та педагогів.

У другій половині XIX століття в Галичині відбувався розвиток мережі народних шкіл. Потрібні були вчителі з педагогічною підготовкою. Після довгих дискусій, у 1872 році створено трирічні жіночі учительські семінарії. Програма навчання охоплювала 18 предметів, серед них — три години на тиждень руської (української) мови. Через чотири роки навчання в семінарії продовжено до чотирьох років. До школи в Перемишлі прибувала також молодь із околиць. Швидко зростання та розвиток вчительських семінарій не сприймалися як позитивне явище поміщиками. На форумі Галицького сейму вони вимагали обмеження стипендій і витрат на школи. Подібну позицію зайняв і ректор Краківського університету, виступаючи за зменшення кількості років навчання в народних школах з шести до чотирьох, бо, мовляв, селянинові вистачить вміти читати й писати. Що цікаво, прості селяни не шкодували коштів на навчання своїх дітей у школах. Сприяла цьому також церква — сільські парохі та церковна ієрархія.

«Число семінаристок греко-католицького віровизнання української національності в перемиській семінарії з року в рік систематично збільшувалося, і тому дирекція школи вирішила збирати їх в окремих класах «Б». Отже, з 1891—1892 шкільного року в перемиській жіночій вчительській семінарії введено рівноправні руські (українські) класи, і школа стала утративати, тобто польсько-руською», — пише автор книжки.

Під час польсько-української війни (1918—1919) для жіночої семінарії ліквідовано школу вправ. Інколи мали місце певні пробіски в плані сприяння українській меншині, яка опинилася під польською владою. Однак помінявся

міністр освіти, який був прихильником ендецької політики щодо українського населення, спрямованої на повну його денационалізацію та асиміляцію.

Указом від 1923—1924 шкільного року вивчення більшості предметів мало відбуватися польською мовою, а куратор освіти заявив, що всі школи на території Польської держави є польськими школами.

Професор Заброварний наводить у книзі приклади дозволених і недозволених підручників. Замість слова «український» треба було вживати «руський». Шкільний закон від 31 липня 1924 року під час голосування опротестували українські посли в польському Сеймі та вийшли з зали. Освітній закон створив міністр Станіслав Грабський. Цим документом порушено міжнародний договір, що стосувався території з більшістю українського (чи білоруського) населення, для якої слід було ввести автономну систему державного управління.

Усе це викликало обурення в українському суспільстві, навіть дійшло до створення підпільних організацій та убивства директора I Жіночої учительської семінарії Софрона Матвіяса, який змушений був виконувати політичні директиви кураторії. Наступним кроком було закриття шкільних гуртків Пласту (формально це сталося 26 вересня 1930 року).

У 1925/1926 шкільному році в польсько-українських утративати школах навчалось тільки 9,5% учнів польської національності та аж 88,2% — української. Виразно видно, що в законі Грабського йшлося про денационалізацію української молоді. Внаслідок реформи останні випускниці вийшли з учительських семінарій старого типу в 1936 році.

З аналізу вченим Степаном Заброварним ситуації українського шкільництва в Перемишлі видно, що, не дивля-

чись на низку обмежень з боку владних структур, II Державна жіноча вчительська семінарія з українською мовою навчання відіграла значущу виховну роль серед української молоді. Її випускниці поповнили плеяду патріотичної української інтелігенції.

Монографія професора, для написання якої автор детально досліджував документи, засвідчує величезну роль вчительської семінарії в освіті українців. За час існування цієї установи з українською мовою навчання, з атестатом зрілості з неї вийшли понад 800 осіб і понесли знання в народ. У духовному й матеріальному плані семінарії допомагали греко-католицькі священнослужителі — митрополит Андрей Шептицький, єпископи Костянтин Чехович та Йосафат Коциловський. У школі працювали видатні педагоги, серед яких — відома українська художниця Олена Кульчицька. Треба зауважити, що в книжці представлено також життя семінаристок у пансіоні-інтернаті Українського інституту для дівчат та інтернаті сестер василіянок.

Автор книжки, працюючи над її глибоким змістом, розмістив статистичні таблиці, освітні закони й розпорядження, списки учениць та біографії і знімки педагогів, а також світлини вихованок школи, будинків, у яких вони вчилися та проживали.

Книжка має характер популярно-наукового видання й доступна для тих зацікавлених історією українського шкільництва у князюванні граді Перемишлі, кому пощастило її придбати. Наклад — тільки 250 примірників.

Професор Степан Заброварний — автор низки наукових праць з економіки та історії, а також численних публіцистичних статей, надрукованих у «Нашому слові», «Нашій культурі» та «Українському альманасі». ■

Наталя КРАВЧУК

ПОСМЕРТНА ЗГАДКА

Мар'ян Ільків

5.08.2019 р. відійшов від нас у вічність видатний суспільно-культурний та церковний діяч, вірний читач «Нашого слова», задіяний парафіянин і довголітній дяк греко-католицької парафії в Інську – Мар'ян Ільків.

Це була людина щиро віддана національній ідеї та вірі своїх предків. Це була людина, яка сильно цінувала свою тотожність та походження та всіма своїми силами намагалася перещепити її ж вартості своїм дітям та онукам.

Мар'ян Ільків — найдорожчий, відданий батько, чудовий дідусь, коханий чоловік та рідний брат. Всім нам, його рідним, він був передусім найулюбленішим і неповторним вуйком.

Мар'ян Ільків, син Івана та Катерини, дівоче прізвище матері Голубовська, прийшов у світ 2 серпня 1936 року серед самого розцвіту літа, пахучих квітів, ланів золотоголового збіжжя, рвучих потічків і чудових краєвидів гірського села — Завадка Лиського повіту.

Дитячі роки, прожиті на рідній землі, по якій бігав босими ніжками, перші роки у рідній школі, де вчився по-своєму, церква, до якої забирали його батьки, де й прийняв святу тайну Хрещення та Перше Причастя — усе це залишило велике тавро та заважило на його подальшому житті.

Воєнні роки відібрали йому — як і всьому «вуйковому» поколінню — усе: їхнє дитинство, забаву, навчання, нормальне, безтурботне життя, що прина-

лежить кожній маленькій дитині. Однак все лихо колись минається. Так і бойові дії завершилися 1945 року. І уже тоді, коли здавалося, що все повільно-повільно нормалізуватиметься та повертатиметься у своє русло, надійшла весна 47 року. Квітень-травень і горезвісна акція «Вісла», під час якої 12-річний хлопчик разом зі своїми батьками, тіткою Ганною та сестрою Емілією були насильно вирвані з рідних земель та депортовані. Доля кинула їх у північно-західні понімецькі землі до невеличкого села В'єжхуціце, що розташоване недалеко від Старгарду. Після

довголітнього проживання в селі Оже-ж, переїжджає в 1975 році до невеличкого містечка Інська.

Опинившись на чужій землі, серед поруйнованих, старих німецьких хатинок, без вікон, обладнання, пограбованих, до того ж у чужомовному середовищі, треба було будувати своє життя на ново, немов починати все від нуля. А основне треба було йти вчитися, добувати собі хліба та тяжко працювати, щоб утримати сільське хазяйство. Були це чи не найважчі роки для усіх українців, які опинилися на чужих землях внаслідок акції «Вісла».

Батьки покійного — Іван і Катерина, свідомі свого походження та віросповідання — докладали зусилля для цього, щоб зберегти власну тотожність та передати цю свідомість своїм дітям.

Мар'ян бере на себе труд утримання сім'ї. Навчається і працює у господарстві. Потім переїжджає до Інська.

Тут і почався новий етап його життя. 1973 року одружується з Христіною Ядацькою, з якою має двоє дітей — Катерину і Мирослава. Своїх дітей відправляє на навчання до українського ліцею до Лігніці. Хоча виховати їх у патріотичному дусі та вірі своїх предків.

Будує дім, постійно працює професійно, а опісля роботи трудиться хазяйством. Ось так, протягом 60 років, майже до останніх днів свого життя, дуже тяжко працював у господарстві, займався землеробством. І хоч, одночасно, працював в туристично-відпочинковому осередку над озером, все-таки найулю-

бленішою його роботою була праця у власному господарстві.

Мар'ян Ільків важку недугу серця намагався лікувати. Багатократно перебував у лікарнях Старгарду, Хошна, Щецина. Знесилиений помер 5 серпня в Дравську-Поморському.

Покійний Мар'ян Ільків уже від нас відійшов. Залишив у скорботі найближчу сім'ю: дружину Христіну, дітей Катерину і Мирослава, онучок Павлину та Наталію. Невимовну втрату понесла рідна сестра Емілія з родиною та двоюрідна сестра Казимира з родиною, для яких був самотнім і неповторним братом.

Осиротив і парафіян, і церкву, у якій дякував, і гурток, який підтримував, і звичайних людей, другом яких був майже п'ятдесят років. Залишив сусідів та знайомих з Інська й околиць, для яких був також близьким другом і яких мав дуже багато. Він з усіма спілкувався, з усіма розмовляв, від дискусії, кожному помагав та чинив добро, і ніхто не відійшов від нього порожньо. Кожен міг прийти зі справою, кожному дораджував, керував, вказував що робити і як жити? Не був байдужим ні до кого.

Смерть вуйка Мар'яна спричинила пустку у нашому житті, породила у нас невгасиму тугу за минулим, якого вже не повернути, та збільшила невгасимий жаль у серцях. Жаль, тим більший, що таких людей уже нема...

Христіна Мар'як

Гданська міська галерея та гданський гурток
Об'єднання українців у Польщі
запрошують до Театру «Мініатюра»
на
**XVI Дні національних меншин
«Гданські біографії»**

Програма:

П'ятниця, 18 жовтня

17⁰⁰ — Дебати на тему «Місця пам'яті»

19⁰⁰ — Спектакль «Мандрівники», вхід безкоштовний.

Субота, 19 жовтня — концерти та бесіди

16⁰⁰ — CZEREMSZYNA / POLSKA український гурт
з Підляшшя. *Українська та білоруська кухні.*

18⁰⁰ — NOAM VAZANA / IZRAEL. *Єврейська та та-
тарська кухні.*

20⁰⁰ — ALINA ORLOVA / LITWA. *Литовська та ні-
мецька кухні.*

Вхід на кожний концерт окремо за квитками вар-
тістю 20 злотих (квитки для українців пільгові —
15 злотих).

Після кожного концерту на глядачів чекатиме дегус-
тація національних страв.

Квитки — Teatr MINIATURA Gdańsk – Wrzeszcz,
ul. Grunwaldzka 16. www.teatrminiatura.pl

**Ольштинський відділ і ольштинська ланка
Об'єднання українців у Польщі запрошують на
XII ЗАГАЛЬНОПОЛЬСЬКІ ДНІ
УКРАЇНСЬКОГО ТЕАТРУ**

12 і 13 жовтня 2019 року

Театр Стефана Ярача в Ольштині

Коломийський обласний драматичний театр імені
Івана Озаркевича представить:

► Драму «Камінний хрест» Василя Стефаника — ре-
жисер народний артист України Дмитро Чиборак
*Велика сцена — субота 12 жовтня, 16.00. Вистава три-
ває 1 год. 40 хв.*

► Драму «Мати-наймика» Тараса Шевченка — ре-
жисер Тарас Кузик

*Мала сцена — неділя 13 жовтня, 12.00. Вистава три-
ває 1 год. 35 хв.*

► Містерію «Гуцульський рік» Гната Хоткевича —
режисер народний артист України Дмитро Чиборак
*Велика сцена — неділя 13 жовтня, 16.00. Вистава три-
ває 1 год. 30 хв.*

Замовлення за номерами телефонів:

690 329 118 і 506 941 162

Висловлюємо слова співчуття з приводу смерті

бл. п. Богдана Поповича

нашого Дорогого Приятеля,
активного та відданого Перемишлянина,
дбайливого чоловіка, батька, дідуся,
та довголітнього вчителя «шашкевичівки»,
якому небайдужа була доля нашої школи.

Єднаємось у скорботі й молитві
та висловлюємо шире і глибоке співчуття родині:
**дружині Олі, дітям Ані, Юлі та Петру
і всім рідним.**

Пам'ять про Богдана назавжди залишиться
у наших серцях.

Сотвори, Господи, вічну пам'ять.
Нехай Рідна земля, Тобі, Богдане, буде поухом.

*Дирекція, вчительський колектив, працівники
й учні перемиської «шашкевичівки»
та Перемиський відділ
Українського вчительського товариства*

Єднаємося у скорботі з
Ольгою

з приводу відходу до вічності чоловіка

бл. п. Богдана Поповича

голови парафіальної ради
Катедрального собору у Перемишлі.
Висловлюємо також слова співчуття
для ближчої і дальшої родини.

Нехай Перемиська земля — для якої віддав Він
своє серце, працюючи на суспільно-культурній
ниві, буде Йому поухом!
Вічна Йому пам'ять!

*Парох, сотрудник, парафіальна рада
та парафіяни Перемишля*

Анна Салій-Туз

(багаторічна корепетиторка
та акомпаніаторка хору «Журавлі»)
та

Антін Тудай

(також заслужений учасник хору)

*вирішили 21 вересня йти крізь життя разом.
Передаємо вітання та зичимо довгих і благих літ
від імені усіх ветеранів Хору «Журавлі».*

*Ми всі черемошанські діти,
Чи двадцять нам, чи п'ятдесят.
Теплом «Черемоша» зігріті,
Несем у світ його печать.
Маленька частко Батьківщини,
Для нас прекрасна над усе.
Тече «Черемош» в наших жилах
І Україну в світ несе.*

(Пісня про Черемош - Малафій Богдан)

Щиро вітаємо з 25-річчям рідний та найкращий
не лише в країні тисячі озер Ансамбль українського
народного танцю «ЧЕРЕМОШ» з Венгожева! Всьо-
му творчому колективу та батькам танцюристів,
невтомному організатору, керівнику і хореографу
«Черемоша» ВОЛОДИМИРУ ДЕНЕЦІ, бажаємо по-
дальших успіхів та постійного захоплення публіки
під усіма географічними широтами Європи та світу,
аж до золотого ювілею.

Голова, Управа, Рада Ольштинського відділу ОУП

Огляд малих театральних форм

Я і малий театр

в Бартошицях

Сердечно запрошуємо учнів та вчителів взяти
участь у XI Воєводському огляді малих театраль-
них форм «Я і малий театр», який відбудеться
**26 жовтня 2019 р. (субота) о год. 10.00 в Барто-
шицькому будинку культури.**

У конкурсі можна представити різні театральні
форми: вистава, кабаре, скетч, інсценізація вірша.
Максимальний час виступу — 15 хвилин. Вчитель
може зголосити до участі одну театральну групу.
На учасників чекають гарні нагороди, грамоти та
почастунок.

Заявки просимо надсилати до 18 жовтня 2019 р.

на адресу: e-mail zespolszkolzuin8@wp.pl,

або на поштову адресу школи:

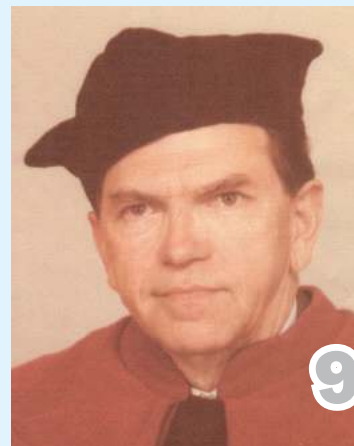
**Szkoła Podstawowa nr 8 im. Łesi Ukrainki
z Ukraińskim Językiem Nauczania w Bartoszytach
ul. Leśna 1, 11-200 Bartoszyce**

тел. 530 231 207 (зміна номеру телефону)

Заявка про участь у конкурсі на сайті школи:

www.lesiabart.pl

Організатори: Товариство «Калина» та Початкова
школа № 8 ім. Лесі Українки з українською мовою
навчання в Бартошицях.

**3 ювілеєм,
Пане
Професоре!**

90-ЛІТТЯ

Заслуженому українському діячеві з Перемишля
Степанові Заброварному з нагоди ювілею
бажаємо насамперед міцного здоров'я та дальшого
творчого доробку на ниві історії українського суспі-
льства у Польщі.

Пане професоре, Ваша багатогранна діяльність
як члена керівних органів Українського суспільно-
культурного товариства, відтак Об'єднання українців
у Польщі та ініціатора і голови Комісії національної
пам'яті, співзасновника Спілки політ'в'язнів українців,
співорганізатора конференцій польських і україн-
ських істориків принесла багатий ужинок не тільки
для нашої громади у Польщі, але й всього українства
у світі.

Тож ми горді з Вашої працьовитості і патріотичної
позиції, яка є і буде зразком для молодших поколінь
українців у Польщі.

Об'єднання українців у Польщі
Редакція «Наше слово»

Вірні та священники греко-католицької парафії Покрова
Пресвятої Богородиці в Годкові виявляють щире подяку
та вдячність для всіх жертводавців з США, які передали
на будову церкви та похоронної каплиці квоту 40 629,82 zł.
В особливий спосіб дякуємо Пану Стефанові Лашину та
Пану Василеві Гаргаю, які були ініціаторами та координа-
торами збірок. У кожній божественній літургії заносимо
молитви за всіх жертводавців.

*«Пом'яни, Господи, тих, що плоди приносять і добро
створять у святих Твоїх церквах» (з анафори Літургії
св. Василя Великого).*

Велике Спаси Боже!

о. Андрій Сорока, о. Ігор Губач та парафіяни

Наше Слово

Adres: Redakcja „Nasze Slowo”, ul. Kościeliska 7, 03-614 Warszawa,
tel.: prenumerata i reklama – tel./fax 22 677-88-10,
redaktor naczelny – 22 677-88-11, sekretarz redakcji – 22 677-84-46,
redakcja – 22 677-84-45.

E-mail: redakcja@nasze-slowo.pl, prenumerata@nasze-slowo.pl, ogloszenia@nasze-slowo.pl

Internet: www.nasze-slowo.pl

Kolegium Redakcyjne: Khrystyna Zanyk, Piotr Tyma, Paweł Łoza, Tetiana Daniuchenko, Igor
Szczerba, Anastazja Krawczuk.

Zespół redakcyjny: redaktor naczelny – Khrystyna Zanyk, zastępca redaktora naczelnego – Paweł Łoza,
sekretarz – Tetiana Daniuchenko, redaktorzy – Igor Szczerba (Warszawa), Anna Winnicka
(Koszalin), Grzegorz Spodarek (Kętrzyn), Katarzyna Komar-Macyńska (Przemysł), redaktor
stylizacyjny – Olga Rusina, Ludmyla Goncharuk, redaktor techniczny – Olga Michaluk, prenumerata,
reklama – Lesia Korostelevycz.

Współpracownicy: Stefan Migus (Olsztyn), Janusz Bakunowicz (Bielski Podlaski), Anastazja
Krawczuk (Warszawa), Anastasija Kanarska (Lwów), Piotr Andrusieczko (Poznań, Kijów),
Olesia Gieral (Lublin), Bogdan Tchórz (Górowo Iławeckie), Ludmiła Łabowicz (Białystok),
Oksana Kulczewycz (Legnica), Igor Isajew (Warszawa), Jerzy Gawryluk (Bielski Podlaski),
Mikołaj Pipka (Przemysł), Olena Humeniuk (Kijów), Kateryna Semchuk (Kijów), Adam
Wydwórka (Legnica), Daryna Popil (Warszawa), Oleksandra Iwaniuk (Warszawa).

Wydawca: Związek Ukraińców w Polsce, ul. Kościeliska 7
03-614 Warszawa, tel.: 22 679-96-77, 677-88-05 (sekretariat),
22 677-88-06 (sekretarz Zarządu Głównego), fax: 22 679-96-95,

E-mail: zuwp@post.pl, sekretariat@ukraina.com.pl,

Internet: <http://www.oup.ukraina.com.pl>

Fotokład: Redakcja „Nasze Slowo”

Druk: Drukarnia „Efekt”. Nakład 2700 egz.

Pismo dofinansowano ze środków dotacji Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji

Związek Ukraińców w Polsce Z.G., ul. Kościeliska 7, 03-614 Warszawa

Konto bankowe dla wpłat w PLN:

47 1160 2202 0000 0000 5515 6292

Konto bankowe dla wpłat tylko w USD:

IBAN: PL20 1160 2202 0000 0000 5515 6196

BIC/S.W.I.F.T.: BIGBPLPWXXX

Bank Millennium S.A., ul. S. Żaryna 2a, 02-593 Warszawa

Poglądy autorów publikacji nie zawsze są zbieżne z poglądami redakcji.

Za wiarygodność faktów odpowiadają autorzy.

Redakcja nie zwraca tekstów nie zamówionych oraz zastrzega sobie prawo

ich redagowania, skracania i zmiany tytułów. Koresponduje z czytelnikami

tylko na łamach tygodnika.

Rozpowszechnianie materiałów z „Naszego Słowa” wyłącznie za zgodą redakcji.

Za treść ogłoszeń i reklam redakcja nie ponosi odpowiedzialności.

„Nasze Slowo” dostępne jest w oddziałach Poczty Polskiej, w kioskach RUCH-u,
w wybranych EMPIK-ach oraz w wydaniu internetowym www.eprasa.pl/news/nasze-slowo.

Prenumerata realizowana przez RUCH S.A.:

Zamówienia na prenumeratę można składać bezpośrednio na stronie
www.prenumerata.ruch.com.pl

Ewentualne pytania prosimy kierować na adres e-mail: prenumerata@ruch.com.pl
lub kontaktując się z Centrum Obsługi Klienta „RUCH” pod numerami: 22 693 70 00
lub 801 800 803 – czynne w dni robocze w godzinach 7⁰⁰ – 17⁰⁰.

